

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Чернівецький інститут**

ЗАЯЦ ЄЛІЗАВЕТА ВАСИЛІВНА

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**Роль обліку, аналізу та аудиту основних засобів у підвищенні ефективності
використання матеріально-технічної бази підприємства**

(на прикладі ПрАТ Чернівецький олійно-жировий комбінат)

подається на здобуття
освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр”
спеціальність “Облік і оподаткування”

До захисту допущено:
Директор Чернівецького інституту
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
ПЕТРИЧУК С.І. к.е.н.
«_____» _____ 2026 р.

Науковий керівник

Виконано студентом групи

Київ- 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	
1.1. Економічна сутність основних засобів як об'єкта обліку, аналізу та контролю.....	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку, контролю та аналізу основних засобів.....	17
1.3. Проблеми обліку, контролю та аналізу основних засобів у сучасних умовах.....	20
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	
2.1. Характеристика бази дослідження.....	26
2.2. Оцінка стану обліку руху основних засобів на підприємстві	32
2.3. Контроль операцій обліку з основними засобами.....	52
2.4. Аналіз основних показників наявності, стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства.....	60
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	
3.1. Застосування інформаційних технологій в аудиті основних засобів.....	72
3.2. Вдосконалення аналізу основних засобів в контексті підвищення результатів діяльності.....	78
Висновки до розділу 3.....	86
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

Актуальність теми. Господарська діяльність промислового підприємства складається з трьох безперервних взаємопов'язаних господарських процесів: постачання (заготівлі і придбання ресурсів), виробництва продукції та її збуту (реалізації). Ці процеси здійснюються одночасно, для чого використовується праця працівників, основні і оборотні кошти.

Основні засоби відіграють величезну роль у процесі праці, так як вони в своїй сукупності утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу потужність підприємства.

Ефективність роботи більшості організацій значною мірою залежить від рівня забезпеченості основними засобами та ефективності їх використання, а також правильності ведення бухгалтерського обліку їх наявності та руху. Практика показує, що керівники підприємств приділяють недостатньо уваги даного питання. Тому в даний час особливо актуальним є вивчення проблем бухгалтерського обліку основних засобів.

Оцінка раціональності та ефективності застосовуваної в підприємствах України системи обліку дозволить своєчасно виявити і усунути недоліки у використанні майна в цілому. Результативність оцінки повинна сприяти зростанню інформованості адміністрації підприємств та інших користувачів про стан їхніх об'єктів.

Вартість основних засобів часто становить істотну частину загальної вартості майна організації, а через довгострокове їх використання в діяльності організації основні засоби протягом тривалого періоду часу впливають на фінансові результати діяльності.

З цих міркувань питання про порядок бухгалтерського обліку надходження основних засобів, можливих варіантах віднесення їх вартості на витрати, порядок відображення їх вибуття, ремонту, реконструкції та видаються вельми істотними.

Питання обліку операцій з основними засобами стали предметом дослідження вчених-економістів, а саме: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, Н.Г. Виговської, В.Г. Горелкіна, М.В. Кужельного, М.С. Пушкаря, В.Г. Швеця, Я.В. Соколова, Е.С. Хендріксена, та інших.

Мета та завдання. Вивчення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій стосовно організації обліку, аналізу та аудиту, стану та ефективності використання основних засобів.

Поставлена мета визначає зміст дослідження, яке ґрунтується на послідовному вирішенні наступних завдань теоретичного та практичного характеру:

- дослідити економічну сутність основних засобів, їх класифікацію та оцінку;
- ознайомитись з базою дослідження та її основними техніко-економічними показниками;
- дати оцінку фактичного стану ведення обліку основних засобів на підприємстві;
- проаналізувати основні показники руху стану та ефективності використання основних засобів;
- розкрити методику ведення контролю операцій з обліку руху основних засобів;
- визначити напрямки вдосконалення обліку, аналізу та контролю стану, руху і ефективності використання основних засобів.

Об'єктом дослідження є основні засоби ПрАТ «Чернівецький олійножировий комбінат», їх облік, аналіз та аудит.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань обліку, аудиту й аналізу руху, стану та ефективності використання основних засобів.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувалися наукові методи, засновані на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах економіки. Теоретичні аспекти обліку основних засобів досліджувалися з

використанням методу індукції та дедукції, за допомогою яких визначені загальні тенденції розвитку обліку основних засобів, методи теоретичного узагальнення, групування та порівняння — для розкриття сутності поняття основних засобів.

Теоретичну та методологічну основу створюють законодавчі та нормативні акти, які визначають порядок здійснення операцій з основними засобами, наукові роботи та методичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, дані обліку та звітності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат».

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 94 найменувань додатків. Загальний обсяг дипломної роботи становить 95 сторінок друкованого тексту, включає 25 таблиць, 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічна сутність основних засобів як об'єкта обліку аналізу та аудиту

Основні засоби організації значною мірою впливають на її виробничі можливості. Крім того, ефективність діяльності компанії (або рівень її діяльності) визначається видами трудових ресурсів, що використовуються для виробництва, тим, наскільки добре ці трудові ресурси обслуговуються та наскільки вони технічно розвинені. Хоча очікується, що основні засоби є частиною всіх засобів виробництва (тобто всіх форм праці), вони є лише одним із багатьох різних видів засобів праці, які людина може використовувати для впливу на предмет праці у виробничому процесі, змінюючи його для досягнення бажаної мети. Найголовніша відмінність між засобами праці та предметами праці полягає в тому, що засоби праці беруть участь у виробництві товарів багаторазово, зберігаючи свою первісну (природну/матеріальну) форму до повної амортизації (і послідовними частинами), після чого вони передають свою вартість кінцевому виробленому продукту.

З XVIII століття, протягом усього періоду розвитку світової економічної думки, тривають дослідження, пов'язані з усіма аспектами основного капіталу та його відтворенням у різних середовищах, а також оборотністю елементів капіталу. Кожен етап розвитку суспільства оцінює ефективність основного капіталу для підприємств [98, с. 88]. Щоразу, коли основний капітал оцінюється для визначення продуктивності підприємства, існували різні методи розгляду виробничих процесів, пов'язаних з капіталом, на кожному етапі історії. Однак, протягом усього періоду вивчення економіки, концепції основних засобів

залишаються дещо фрагментарними та суперечливими, і це залишається актуальним і сьогодні.

Основні засоби є одним з основних показників у фінансовій звітності та породжують потребу в моніторингу їхньої ефективності, формуванні як синтетичних, так і аналітичних записів, виявленні зносу або амортизації, пов'язаної з технічним обслуговуванням та вдосконаленням/модернізацією або заміною застарілих/застарілих об'єктів [7].

Методологічні принципи формування інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку наведені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [58].

Загалом кажучи, «основні засоби» – це фізичні активи, що належать компанії та використовуються (або призначені для використання) у виробництві або постачанні продукції та/або послуг її клієнтам, здачі основних засобів в оренду іншим сторонам або для адміністративних чи соціально-культурних цілей. Наприклад, компанія може здавати в оренду свої офісні приміщення або вилковий навантажувач, який є обладнанням, очікуваний термін служби якого становить щонайменше один рік або більше, ніж відповідні операційні цикли, за умови, що цикли тривають довше одного року [58].

Згідно з Податковим кодексом України: «Основні засоби – це всі матеріальні активи, що включають запаси природних ресурсів, розташовані в надрах (за винятком землі та незавершених капітальних покращень), які утримуються платником податків для використання у своїй господарській діяльності, мають первісну вартість понад 20 000 гривень, підлягають зниженню вартості внаслідок фізичного або економічного зносу та мають очікуваний термін корисного використання більше одного року (або цикл експлуатації, якщо він перевищує один рік)» [55].

Для розробки національних стандартів бухгалтерського обліку використовуються Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Наприклад, МСБО 16 тлумачить основні засоби як «матеріальні об'єкти, що використовуються для отримання доходу для

бізнесу, класифікуються як активи для цілей бухгалтерського обліку». Таким чином, основні засоби є матеріальними активами.

а) утримуються для використання у виробництві або постачанні товарів чи послуг, для здачі в оренду іншим особам або для адміністративних цілей;

б) очікується, що вони будуть використовуватися протягом більше одного звітного періоду» [9].

Основні засоби підприємства включають усі доступні джерела робочої сили, які сприятимуть виконанню робіт або наданню продукції та послуг клієнту. Основні засоби насправді мають економічне значення, оскільки вони безпосередньо задіяні в кількох виробничих циклах, існують у своєму фізичному стані до кінця терміну корисного використання та забезпечуватимуть цінність кінцевого продукту шляхом амортизації з часом, коли вони виснажуються. З метою встановлення сутності основних засобів, вважаємо за доцільне розглянути визначення основних засобів за різними авторами (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення основних засобів за різними авторами

№з/п	Автор	Визначення поняття «Основні засоби»
1.	Бутинець Ф.Ф. [10]	Основні засоби – це матеріальні активи, що утримуються з метою використання виробництва або постачання товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або ж операційного циклу)
2.	Більський В.Г. [6]	Основні засобів – це сукупність засобів праці та матеріально-майнових цінностей, що функціонують у натуральній формі як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері, вартістю понад 15 неоподаткованих мінімумів доходів громадян і терміном служби більше одного року.
3.	Вігуржинська С.Ю. [12]	Основні засоби – засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва впродовж тривалого періоду, при цьому не змінюють своєї натурально-речової форми і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції частинами.
4.	Сердюк В.Н. [69, с. 125]	Основні засоби – засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз, і термін експлуатації яких перевищує один рік (чи операційний цикл,

		якщо він більший за рік) в первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання, прибори та інструменти) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар)
5.	Черненко С.К. [85]	Основні засоби – це засоби праці, які беруть участь у виробничому процесі на протязі багатьох періодів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, а їх вартість переноситься на вартість виготовленої продукції поступово, шляхом амортизації.

*систематизовано автором

Аналізуючи визначення основних засобів, відображених в таблиці 1.1, та вивчивши підходи економістів, можемо звести їх до загального твердження, що основні засоби це:

- матеріальні активи різного роду, що виступають невід'ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу;
- використовуються тривалий час (більше одного року чи одного операційного циклу).

Оптимальне забезпечення підприємства основними засобами гарантує дотримання економії, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності підприємства в цілому.

У процесі кругообігу основних засобів виникає потреба визначення частки вартості основних засобів, які споживають у виробничому циклі. В такому випадку застосовуються норми амортизаційних відрахувань для всіх видів основних засобів в залежності від їх терміну корисного експлуатування.

«Знос основних засобів - це витрачання вартості основних засобів за певними нормами. У процесі їх використання щомісяця нараховується амортизація в розмірі 1/12 річних норм амортизації, розділених за видами основних засобів» [105]. На нашу думку, знос є фізичною категорією, яка представляє собою втрату частини функціональних можливостей об'єкта внаслідок експлуатації.

Зношення основних засобів поділяють на три види: знос в разі участі основних засобів в процесі виробництва (головна причина втрати споживчої

вартості основних засобів залежить від обсягу виконаних робіт, кількості годин роботи і т.д.), знос при бездіяльності, невикористання основних засобів (залежить від часу їх зберігання і умов), моральний знос в результаті технічного прогресу (більш досконалі продуктивні об'єкти замінюються на менш продуктивні). Слід зазначити, що перші два різновиди зносу основних засобів вважаються об'єктами бухгалтерського обліку. Знос нараховується у вигляді амортизаційних відрахувань на всі основні засоби організацій (діючі і недіючі) Необумовлене від форми власності та виду діяльності.===

Амортизація є економічною категорією, яка представляє собою фазу кругообігу основних засобів, що переносять вартість, яка амортизується частинами в процесі зношування на готовий продукт.

При випуску продукту і накопичених амортизаційних відрахуваннях, які є основним джерелом їх відтворення, перенесена вартість відшкодовується. Даний процес відбувається безперервно.

З бухгалтерської точки зору амортизація представляє собою процес відображення втрат вартості основних засобів в бухгалтерському обліку, які знецінилися внаслідок впливу фізичного і морального зносу. Величина знецінення залежить від багатьох факторів: фізичний і моральний знос, інтенсивність експлуатації, консервація, ефективність ремонтів, тому відбувається труднощі при її визначенні.

Отже, одним з важливих об'єктів кругообігу вартості основних засобів вважається амортизація, яка в якості стадії кругообігу основних засобів демонструє нам те, що вартість основних засобів не зникає, а лише переноситься;

- амортизація вважається статтею витрат і доходу, що зменшує прибуток, але не впливає на рух коштів;

- амортизацію потрібно розглядати не як опосередковує рух основних засобів, а як стадію, яка необхідна кругообороту, так як амортизація не є вартістю, тому вона не може бути ні частиною зношування, ні її грошовим виразом, які відповідають амортизаційних відрахувань.

Проте основні засоби мають дещо неординарний характер, що в свою чергу потребує їхньої класифікації.

Відповідно до типової класифікації, основні засоби можуть групуватися за сукупністю спільних технічних характеристик, за функціональним призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів, формами власності й видами економічної діяльності тощо [22, с. 13]. За функціональним призначенням основні засоби розрізняють як виробничі та невиробничі. Слід зазначити, що до виробничих засобів прийнято відносити ті, які безпосередньо зайняті або допомагають забезпеченню процесу виробництва, його провадження. Сюди належать устаткування, споруди, будівлі, обладнання, машини, та ін., беруть участь у сфері матеріального виробництва). На відміну від виробничих, невиробничі основні засоби не беруть безпосередньої участі у процесі матеріального виробництва й призначені, в основному, для обслуговування житлового та комунального господарств забезпечення культурно-побутових потреб населення у невиробничій сфері тощо. За використанням основні засоби поділяють на діючі, недіючі та запасні. До діючих належать усі основні засоби, що використовуються в господарській діяльності підприємства. До недіючих – основні засоби, що тимчасово не використовуються у зв'язку з консервацією окремих об'єктів або приміщень (цехів) підприємства. До запасних основних засобів зараховують різне устаткування, яке знаходиться в резерві й призначене для заміни об'єктів основних засобів, що вибули або ремонтуються [22, с. 13]. Згідно із Цивільним кодексом України встановлено такі форми власності: приватна, державна та комунальна [81, ст. 325-327]. Відповідно основні засоби також можуть перебувати у приватній, державній або комунальній формі власності. Основні засоби також можна згрупувати за джерелами їх отримання та за функціями, які вони виконують у виробничому процесі. За джерелами отримання основні засоби можна поділити на власні (які можуть бути придбаними чи виробленими), орендовані чи одержані в лізинг. За функціями, які основні засоби виконують у виробничому процесі, їх можна класифікувати таким чином: 1) основні засоби, які безпосередньо беруть участь

у виготовленні продукції (або ті, що виготовляють продукт), до яких можна зарахувати робочі машини й устаткування, виробничий і господарський інвентар, оскільки вони безпосередньо задіяні у виготовленні продукції; 2) основні засоби, що допомагають у виготовленні продукції, до них належать вимірювальні й регулюючі прилади, обчислювальна техніка та лабораторне устаткування, оскільки вони не виготовляють продукцію, проте допомагають у дотриманні всіх вимог щодо виготовлення якісного продукту; 3) основні засоби, що сприяють процесу виробництва, тобто не беруть безпосередньої участі і не допомагають виробництву, а лише створюють необхідні умови для нього, серед яких можна виокремити будівлі, споруди, транспортні засоби [46].

Класифікація основних засобів за Планом рахунків бухгалтерського обліку [56] та згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» за натурально-матеріальним складом поділена на такі групи основних засобів, однакових за технічними характеристиками, призначенням і способом використання:

- 1) земельні ділянки;
- 2) капітальні витрати на поліпшення земель;
- 3) будинки, споруди і передавальні пристрої;
- 4) машини та обладнання;
- 5) транспортні засоби;
- 6) інструменти, прилади, інвентар (меблі);
- 7) робоча і продуктивна худоба;
- 8) багаторічні насадження;
- 9) інші основні засоби. [58]

В основу класифікації за Податковим Кодексом принцип мінімально допустимих строків корисного використання у роках (таблиці 1.2.).

Таблиця 1.2

Класифікація основних засобів згідно Податкового Кодексу[55]

Групи	Мінімально допустимі строки
-------	-----------------------------

	корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	–
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 – будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 – машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми, інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 6000 гривень	2
група 5 – транспортні засоби	5
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 – багаторічні насадження	10
група 9 – інші основні засоби	12
група 10 – бібліотечні фонди	–
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 – природні ресурси	–
група 14 – інвентарна тара	6
група 15 – предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

Одним із ключових компонентів, що забезпечує належну організацію обліку основних засобів, є існування єдиного методу оцінки основних засобів. Різні типи оцінки основних засобів включають первісну оцінку; переоцінку; ліквідовану оцінку; залишкову оцінку. Первісна вартість активів визначається як історична вартість (тобто фактичні витрати, пов'язані з самими активами) самих активів або справедлива вартість необоротних активів чи будь-яких інших необоротних активів, за які було сплачено (тобто сума, сплачена за придбання необоротних активів, або вартість будь-яких інших необоротних активів, наданих для отримання первісної вартості необоротних активів).

Згідно з Податковим кодексом, основні засоби із загальною вартістю слід розподіляти шляхом поділу загальної суми всіх основних засобів на частини за

справедливою ціною для кожного окремого основного засобу (поділена частина від загальної суми потім множиться на справедливу ціну поділеної частини).

Перелік витрат, що входять та не входять до початкової вартості, наведено на рисунку 1.2.

Рис.1.1.Витрати, які формують первісну вартість [12]

Вартість основних засобів, які були вперше враховані на рахунку статутного капіталу підприємства, повинна розглядатися його засновниками (учасниками) як їхня узгоджена вартість, але така узгоджена вартість ніколи не повинна перевищувати справедливую ринкову вартість цих активів.

Об'єкт основного засобу, отриманий в обмін на інший подібний об'єкт основного засобу, слід враховувати за його первісною собівартістю (за вирахуванням будь-якої накопиченої амортизації); однак, врахована сума не може перевищувати його звичайної вартості.

Базова сума для об'єкта основних засобів, отриманого шляхом обміну (або часткового обміну) іншого об'єкта основних засобів, буде дорівнювати балансовій вартості переданого об'єкта основних засобів (це сума, яка була списана за рахунок цього активу) за вирахуванням будь-якої накопиченої амортизації за цим активом [12]. Базова сума активу, отриманого в результаті обміну, буде збільшена на технологію, придбану в попередньому обміні, або основну суму коштів, сплачених за придбання нової технології, але не більше ніж ринкова вартість основного засобу, отриманого в результаті цього обміну [15].

Первісною вартістю основних засобів, виготовлених (споруджених) власними силами, буде сума всіх прямих і непрямих витрат, безпосередньо пов'язаних з їх виготовленням, але не вище від справедливої вартості.[4]

Основні засоби підприємства в бухгалтерському обліку відображають за первинною вартістю під якою розуміють фактичну собівартість спорудження, виготовлення або придбання об'єктів основних засобів, включаючи витрати на доставку й установку на місці використання з урахуванням страхових платежів під час перевезення, державну реєстрацію та інші витрати, тобто фактичну собівартість, яку об'єкти основних засобів мали на час введення в експлуатацію.

Під справедливою вартістю основного засобу розуміють вартість конкретного об'єкту основних засобів, який може бути отримано в операціях обміну між проінформованими, зацікавленими та незалежними сторонами. Згідно з додатком П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» справедлива вартість основних засобів визначається таким чином [11].

Справедливою вартістю в більшості випадків є ринкова вартість за умови тривалого збереження способу господарського використання відповідних об'єктів, тобто використання для ведення одного і того ж або аналогічного виду діяльності.

Ліквідаційна вартість - сума грошових коштів або вартість інших активів ,яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання(експлуатації), за вирахуванням витрат пов'язаних з продажем(ліквідацією) [29].

Залишкова вартість являє собою різницю між первісною вартістю і сумою зносу за весь строк експлуатації об'єкта. Оцінка по залишковій вартості використовується при розробці планів відтворення основних засобів і для нарахування зносу [29].

Відновлювальна вартість — є вартістю відтворення основних засобів в сучасних умовах.

Відновлювальна вартість машин та устаткування визначається з урахуванням їх технологічного призначення по окремих інвентарних об'єктах, а також машинах і устаткуванню, які є складовою частиною виробничих об'єктів. Відновлювальна вартість технічних засобів обчислюється за оптовими цінами, націнками торгівельно-посередницьких організацій, включаючи вартість монтажу на період оцінки.

Результати переоцінки основних засобів узагальнюються в акті уточнення вартості основних засобів.

П(С)БО № 7 «Основні засоби» передбачено, що підприємства мають право переоцінювати об'єкти основних засобів, якщо їх залишкова вартість відрізняється від справедливої вартості на дату балансу [58].

Облік основних засобів влаштовують таким чином, щоб можна було виявити наявність основних засобів по кожній групі і окремо по об'єкту, за місцем знаходження і джерела придбання.

Таким чином, в процесі проведеного дослідження теоретичних аспектів проблеми наведені різні погляди, визначена і уточнена сутність основних засобів, їх зносу, амортизації, амортизаційних відрахувань і обліку що, в свою чергу, дозволяє краще зрозуміти сутність даних понять.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку, аналізу та контролю основних засобів

Основні засоби займають лівову частку в активах підприємств. Вони несуть не тільки збільшення економічних вигід, а і впливають на підвищення

конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства. Питання обліку і аудиту основних засобів завжди є актуальними.

Важливим регулятором ведення обліку основних засобів та складання звітності є нормативно-правове регулювання.

За останні роки в Україні були зроблені суттєві кроки у даному напрямку. Були прийняті відповідні закони і внесені зміни в діючі. Ці зміни зробили суттєвий поступ у переосмисленні місця і ролі бухгалтерського обліку в системі управління як підприємством, так і економіки країни в цілому. У відповідній мірі ці зміни стосуються і питання обліку основних засобів.

Економіко-правовий аналіз чинної нормативної бази щодо обліку основних засобів наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Нормативно правові акти щодо обліку, аналізу та аудиту основних засобів.

Джерело	Короткий зміст	Мета використання
Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України" №996-XIV від 16.07.99 р.	Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.	Використано при характеристиці ведення обліку бази дослідження.
Податковий Кодекс від 2.12.2021 № 2755-УІ	Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю	Використано при висвітленні суті первісної вартості основних засобів, а нарахування амортизації та інших питань пов'язаних з обліком та порядком проведення аудиту.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". Затверджено Наказом Міністерства фінансів України №92 від 27.02.2000 р.	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи (далі - основні засоби).	Використано при виявленні суті, класифікації та оцінки основних засобів.
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 "Оренда". Затвердж. Наказом МФУ №181 від 28.07.2000 р.(за реєстр.в Міністерстві юстиції України 10 серпня 2000 р. за №487/4708; із змінами:	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про оренду необоротних активів та її розкриття у фінансовій звітності.	Використано при висвітленні орендних операцій бази дослідження.
Наказ Міністерства статистики України "Про затвердження типових форм первинного обліку" №352 від 29.12.1995 р.	Затвердження типових форм первинного обліку основних засобів.	Використано при висвітленні первинного обліку основних засобів бази дослідження.
П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.11.2003 N 617	Методологічні засади формування інформації в бухгалтерському обліку про необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу.	Визначає критерії визнання та оцінки необоротних активів, утримуваних для продажу, визнання та оцінку припиненої діяльності, та вказує інформацію, що наводиться в примітках до фінансової звітності про активи та групи вибуття, утримувані для продажу, а також припинену діяльність.
П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 24.12.2004 N 817	Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зменшення корисності активів та її розкриття у фінансовій звітності	Визначає критерії визнання та оцінки зменшення корисності активів, надає інформацію про облік відновлення корисності активу, зменшення та відновлення корисності групи активів, яка генерує грошові потоки та її

		розкриття у примітках до фінансової звітності.
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 30.09.2003 № 561	Визначають методологічні особливості обліку надходження, ремонту та поліпшення, переоцінки, вибуття, амортизації основних засобів та облік основних засобів в оренді. У додатку до методичних рекомендацій наводяться типові кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку операцій з основними засобами	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів можуть застосовуватися підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами, їх філіями та іншими виділеними на окремий баланс підрозділами (далі - підприємства) незалежно від форм власності і організаційно-правових форм.

*Систематизовано автором

Важливою умовою успішного створення раціональної методології обліку основних засобів в підприємствах, яка б відповідала національним інтересам держави та інтересам окремого підприємства, є врахування ряду чинників. Багато авторів висвітлює суть основних засобів, поняття та класифікацію.

1.3. Проблеми обліку, контролю та аналізу основних засобів в сучасних умовах.

Процеси глобалізації світової економіки значно змінюють і національні традиції бухгалтерського обліку шляхом гармонізації до міжнародних стандартів обліку. Україна одна із перших стала на шлях реформування системи

бухгалтерського обліку, який почався з моменту прийняття відповідного Закону України про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні, і на сьогодні існує багато дискусійних питань, пов'язаних з обліком основних і оборотних засобів, капіталу і зобов'язань, що вимагає подальшого дослідження.

Протягом усієї історії розвитку світової економічної думки, починаючи з XVIII ст., триває вивчення проблем руху основних засобів, їх відтворення в різноманітних умовах, обігу їх елементів.

Із змісту параграфу 1.2. витікає, що нормативна база обліку основних засобів складається із Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [29], Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Податкового кодексу України [55] і методичних вказівок з поясненнями окремих відомств.

Важливо відзначити, що національні і інші П(С)БО розроблені у відповідності з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) і Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО).

Важливим етапом організації обліку основних засобів є їх класифікація. В більшості країн вона є типовою і являє собою окремі аналітичні рахунки обліку основних засобів.

В Податковому кодексі подано класифікацію згідно їх обліку на рахунках 10 «Основні засоби» і 11 «Інші необоротні матеріальні активи» (табл.1.2).

Дана класифікація, на нашу думку, має неточності, а саме:

- серед груп основних засобів є об'єкти, на які не нараховують амортизацію (групи 1, 2, 7), тому було б правильно віднести їх в окремий об'єкт обліку;
- значна кількість груп викликає труднощі з методичної точки зору.

Однак головним питанням, яке виникає в процесі обліку основних засобів, є визначення мінімального терміну корисного використання, який чітко регламентовано Податковим кодексом. Мінімальні терміни по деяких активах суттєво перевищують реальний термін експлуатації основних засобів, що ускладнює нарахування амортизації на дані об'єкти.

Наступним елементом організації обліку основних засобів є їх достовірна оцінка на дату балансу.

Оцінка основних засобів регулюється стандартами бухгалтерського обліку. Українські стандарти обліку мають деякі відмінності від міжнародних стандартів обліку в частині капіталізації відсотків за кредити, витрат на ремонти та ін. Підтримуємо думку О. В. Щирської, що «дуже важливим для підприємства є правильність оцінки первісної вартості основних засобів, внесених власниками в статутний капітал, тому що від цього прямо залежить реальність величини власного капіталу» [105, с.7].

Склад первісної вартості залежить від джерела надходження основних засобів. Слід зауважити, що основною складовою первісної вартості у більшості підприємств є суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків). Також необхідно пам'ятати, що до складу первісної вартості основних засобів також можуть бути включені відсотки за кредит, отриманий для будівництва основних засобів. При цьому відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати» об'єкт основних засобів вважається кваліфікаційним активом [106].

У разі безоплатного отримання основних засобів їх первісна вартість дорівнює їх справедливій вартості на дату отримання з урахуванням витрат, передбачених пунктом 8 П(С)БО 7. Якщо основні засоби внесені засновниками до статутного капіталу підприємства, то первісною вартістю визнається справедлива вартість, погоджена засновниками (учасниками) підприємства.

Роз'ясненню терміну «справедлива вартість» приділяють велику увагу як учені, так і практики обліку. Крім того, це визначення наведено і в нормативних документах. Зокрема, термін «справедлива вартість» подано в П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» у першій редакції таким чином: «під справедливою вартістю розуміється сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання у результаті операції між обізнаними, зацікавленими і незалежними сторонами» [4]. Але для основних засобів у нормативних документах не наведено порядку визначення такої справедливої вартості. За

визначенням справедливої вартості згідно з П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», договірну вартість можна вважати справедливою в результаті придбання активів за грошові кошти. Щодо визначення справедливої вартості у разі придбання активів за бартером, то така вартість визначається на рівні ринкових цін обмінюваних активів, які діють на дату зарахування активу на баланс. Згадується справедлива вартість і в МСФЗ, де вона переважно ототожнюється із ринковою вартістю. Це ототожнення дало неправильні орієнтири розробникам національних стандартів. У зв'язку з цим вважаємо, що вирішення цієї проблеми повинно ґрунтуватись на розробці конкретного П(С)БО або нормативного акту, який би чітко визначав критерії і рамки визначення активних ринків, на яких формується справедлива вартість того чи іншого активу.

Наразі згідно з П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», під справедливою вартістю розуміють «суму, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату» [107]. Наведене визначення в редакції Наказу Міністерства фінансів № 627 від 27.06.2013 року.

Поряд з проблемою визначення справедливої вартості низка питань є і щодо обчислення ліквідаційної вартості, яку використовують під час обчислення амортизації. Сьогодні підприємствам надано право самостійно визначати ліквідаційну вартість [106]. Підтримуємо думку О. В. Щирської, що «точно визначити ліквідаційну вартість основних засобів на практиці досить складно, адже строк їх використання складає кілька років, і точно спрогнозувати, яку саме суму коштів можна отримати від їх продажу, майже неможливо» [105, с.9]. Саме тому в більшості випадків припускають, що ліквідаційна вартість об'єктів на момент закінчення їх експлуатації дорівнюватиме нулю. Сума, що амортизується, у цьому випадку дорівнює первісній (або переоціненій) вартості.

В даному випадку заслуговує на увагу думка І. О. Гладій, В. С. Марценюк, Н. В. Плаксій, що «в умовах економічної невизначеності успішність правильної оцінки ліквідаційної вартості об'єктів основних засобів багато в чому залежить не тільки від рівня професійної підготовки спеціалістів, які мають досвід оцінки

аналогічних об'єктів основних засобів, а й від законодавчого регулювання ліквідації основних засобів, враховуючи їх податковий аспект» [108].

О. Л. Леонова, висуває своє твердження, щодо визначення ліквідаційної вартості, у такій редакції: «Ліквідаційна вартість – теперішня (поточна) сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією)» [109]. В сучасних умовах пропозиція є слушною, оскільки в умовах інфляції неможливо обчислити реальні планові показники.

Досліджуючи проблеми бухгалтерського обліку, неможливо не приділити увагу амортизації, її обліку та концепції формування амортизаційної політики. Це обумовлено тим, що амортизаційні відрахування є основним джерелом фінансування відтворення основних засобів підприємства, що в Україні втрачено. Амортизація є простим елементом витрат.

Існуюча практика не дає можливості чітко акумулювати засоби для відтворення основних засобів, оскільки суму амортизації відображають на витратних рахунках і на рекомендованому забалансовому рахунку 09 «Амортизаційні відрахування»[56].

Для вирішення даної проблеми доцільно було б створити окремий рахунок у складі рахунків грошових коштів, який відображав би кошти амортизаційного фонду, які повинні накопичуватись при отриманні виручки в кінці циклу кругообігу капіталу на підприємстві.

Проблемним питанням є також первинний облік основних засобів. Проблема полягає в тому, що розроблені і рекомендовані форми документів не враховують специфіку функціонування окремих галузей економіки. Крім цього, в більшості випадків на підприємствах не дотримуються чіткого документообігу, не заповнюють багатьох передбачених у документах реквізитів, що знижує в свою чергу інформаційну функцію бухгалтерського обліку.

Висновки до розділу 1

Для нормального функціонування підприємство повинно постійно відтворювати (тобто поповнювати) свій основний капітал. В результаті побудови ринкової економіки, а також нового економічного середовища було визначено термін «основний капітал», а основний компонент основного капіталу підприємства називається «основними засобами».

Бухгалтерський облік, аналіз та аудит відіграють важливу роль в управлінні процесом відтворення основних засобів.

Було проведено дослідження фінансової сутності визначення «Характеристик основних засобів». Було проведено дослідження низки вчених, які зібрали такі вимоги до критеріїв характеристик, які можна визнати основними засобами: фізичні (вимога фізичного існування), цільове використання (вимога, що основні засоби будуть використовуватися у виробництві товарів та послуг); очікуваний термін служби (більше одного року або очікуваний термін експлуатації один рік); та амортизація (здатність основного засобу повністю переносити свою вартість на результати діяльності організації протягом певного періоду часу).

Щоб продовжити обґрунтування визначення того, що таке «основні засоби», слід розглядати основні засоби як матеріальні об'єкти, які матимуть визначене фізичне існування протягом періоду їхнього корисного використання, який має становити щонайменше один (1) рік (або довше, ніж середній операційний цикл підприємства). Основні засоби можуть використовуватися в звичайній діяльності підприємства для виконання дуже специфічних економічних операцій або під час виконання адміністративних функцій та/або під час виконання соціально-культурних функцій, і вони амортизують (тобто переносять) свою вартість на кінцеву вартість; таким чином, економіка отримує вигоду двома способами (тобто вартість основних засобів використовується для виробництва товару/послуги або товар/послуга постачається економіці).

Оцінка основних засобів за історичною (або первісною) вартістю та справедливою вартістю є предметом занепокоєння у фінансовій літературі. Одним з аспектів підходу первісної вартості є те, що інфляція та зміни ринкових умов не враховуються під час оцінки активів; з іншого боку, застосування справедливої вартості в сучасному бухгалтерському обліку дозволяє нам зробити висновок, що:

- застосовність справедливої вартості обмежена (тобто більшість економічних подій все ще оцінюються за історичною вартістю);
- метод, який використовується для вимірювання справедливої вартості, залежить від типу основних засобів, про які йде мова, та наявності методів їх оцінки.

Аналіз законодавчих та практичних доказів, пов'язаних з науковим та суміжним досвідом, дозволив розглянути певні бухгалтерські неоднозначності щодо основних засобів, зокрема щодо класифікації, оцінки та первісного визнання, а також інших форм амортизації.

Рішення якої буде розглянуто в наступних параграфах роботи.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ПРАКТИКИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Характеристика бази дослідження.

ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» у минулому являє собою два роздібнених кустарних підприємства колоніальної Буковини, окраїни боярської Румунії олійного заводу, який був збудований в 1928 році та миловарного заводу збудовано в 1905 році. На базі об'єднання яких у 1952 році було створений олійно-жировий комбінат який з роками переріс у велике промислово-переробне підприємство.

У 2024 році загальні збори акціонерів прийняли рішення про зміну типу та найменування акціонерного товариства на Приватне акціонерне товариство «Чернівецький олійно-жировий комбінат»

Товариство створено з метою найбільш ефективного використання свого майна, насичення споживчого ринку, задоволення населення у продукції підприємства, роботах, послугах та отримання прибутків.

Основними напрямками діяльності товариства є:

- 1) виробництво та реалізація продукції і товарів народного споживання.
- 2) закупівля, переробка, зберігання та реалізація сільськогоспо-дарської продукції.
- 3) створення власної мережі торгівельних підприємств.
- 4) торгівельна, посередницька, підприємницька, комерційна діяльність.
- 5) перевезення вантажу власним транспортом.
- 6) зовнішньо-споживча діяльність.
- 7) надання послуг юридичним особам та громадянам з перевезень вантажу та пасажирів, телефонного зв'язку та інших послуг.

До складу підприємства входять:

олійно-екстракційний завод;

цех очищення олії;

цех виробництва яблучного концентрату.

Комбінат постійно підтримує тісні зв'язки з рядом науково-дослідних і проектно-конструкторських інститутів у нас в країні та за кордоном. Так, розроблена у Всесоюзному науково-виробничому об'єднанні олійно-жирової промисловості (НВО "Оліяжирпром") безвідходна технологія виробництва висококонцентрованих форм харчових білків із соєвих шротів здійснена на комбінаті у вигляді експериментального заводу білкових речовин у 1983 році.

Товариство входить в асоціацію «УКРОЛІЯПРОМ» та складу виробничого комплексу Промислової групи «Віойл».

ПрАТ «ЧОЖК» на даному етапі здійснює виробництво наступних видів продукції: олії соняшникової, олії ріпакової, паливних гранулів.

Підприємство займається переробкою олійного насіння, виробництвом нерафінованих та рафінованих рослинних олій та виробництвом паоливних гранул. Річна потужність з переробки - до 180 тис. тонн насіння соняшнику.

Підприємство працює на давальницькій сировині, тому власної продукції та експорту немає.

Протягом останніх років з метою вдосконалення техніки та технології комбінату здійснювались ті чи інші роботи, результати яких позитивно позначилися на техніко-економічних показниках роботи комбінату та дозволили випускати якісну конкурентноспроможну продукцію. Це дозволило:

- вперше освоїти технологію переробки ріпаку;
- підвищити продуктивність олійно-екстракційного виробництва до 500 тонн на добу;
- за рахунок скорочення витрат збільшити виходи готової продукції;
- скоротити витрати допоміжних матеріалів (зокрема, екстракційного розчинника та енергоресурсів).

За підсумками 2025 року було перероблено 127,6 тис. тонн олійного

насіння. Основною олійною сировиною, що перероблялася, було насіння соняшнику - 114,7 тис.тн, або 90% до загального обсягу переробки насіння олійних культур. Крім того, за 2025 рік було перероблено насіння ріпаку 12,9 тис.тонн (10%) до загального обсягу переробки насіння олійних культур.

За 2025 рік обсяги виробництва нерафінованої олії склали 56,5 тис. тонн (50,9 тис. тонн соняшникової та 5,6 тис. тонн ріпакової).

Виробництво шроту у звітному періоді склало 50,8 тис.тонн (соняшниковий - 43,8 тис тонн, ріпаковий -7,0 тис. тонн).

Показник використання потужності олійно-екстракційного заводу по за 2025 рік склав 87,1%.

Олії рафінованої дезодорованої вироблено 12,5 тис.тонн . Використання потужностей при виробництві олії рафінованої дезодорованої становило 49,9%

Лушпиння соняшникового гранульованого було виготовлено за 2025 рік - 6,0 тис. тонн.

Надлишок лушпиння спалюють у котельні комбінату, отримана пара використовується для забезпечення технологічних процесів на виробництвах комбінату та для опалення приміщень. Теплової енергії в звітному періоді виробили 42 тис. 18 Гкал.

Враховуючи перевиробництво в цілому підприємствами України продуктів олійно-жирової продукції комбінат гарантував собі конкурентний та стабільний збут продукції за кордон , чим забезпечив себе необхідною ритмічною роботою виробництва.

Товариство має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в банках, товарний знак, який затверджується правлінням Товариства і реєструється в Торгово-промисловій палаті України, печатку зі своєю назвою, штампи встановленого зразка, бланки тощо. Веде закінчений бухгалтерський облік та статистичну звітність.

Загальні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» наведено в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»
за 2021-2025 роки

№	Показник	Один иці вимір у	Роки					Абсолютний приріст			
			2021	2022	2023	2024	2025	2022- 2021	2023- 2022	2024- 2023	2025- 2024
1.	Основні засоби (залишкова вартість)	тис. грн..	364614	669082	742663	718425	675292	304468	73581	-24238	-43133
2.	Первісна вартість	тис. грн..	381938	695954	773563	807731	829511	+314016	+77609	+34168	+21780
3.	Знос	тис. грн..	17324	26872	30900	89306	154219	+9548	+4028	+58406	+64913
4.	Незавершені капітальні інвестиції	тис. грн		72	72	581	562	0	0	+509	-19
5.	Запаси	тис. грн..	12886	14235	7930	50888	10811	+1349	-6305	+42950	-40077
6.	Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	тис. грн..	8481	5253	15308	4125	3597	-3228	10055	-11183	-528
7.	Гроші та їх еквіваленти	тис. грн..	11	204	230	141	169	193	26	-89	+28
8.	Нерозподілений прибуток	тис. грн..	140132	143111	143741	106051	48670	2979	630	-37690	-57381
9.	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	тис. грн..	8301	1276	6686	700	381	-7025	5410	-5986	-319

Продовження табл.2.1

10.	Середньооблікова чисельність штатних працівників	осіб	491	491	499	504	464	0	8	+5	-40
11.	Фонд оплати праці штатних працівників	тис.гр н	20512,8	29820,5	36870,6	42366,1	48322,6	+9307,7	+7050,1	+5495,5	+5956,5
12.	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	тис. грн..	117399	185486	166965	172299	185812	68087	-18521	+5334	+13513,0
13.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	тис. грн..	88052	153161	166206	176777	200751	65109	13045	+10571	+23974
14.	Чистий фінансовий результат:	тис. грн..	3343	1897	518	(37732)	(58416)	-1446	-1379	-38250	-961148

*розраховано за даними фінансової звітності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»

Дані таблиці 2.1. свідчать, що за останні п'ять років відбувається зростання первісної вартості основних засобів, тобто на підприємстві відбувається їх оновлення, так у 2024 р. дана величина становить 807731 тис. грн., що на 34168 тис. грн. більше за 2023 р., у 2025 році 829511 тис. грн. зростання проти 2024 року становило 21780 тис. грн.

Але із таблиці можна побачити, що за даний період спостерігається динаміка зниження залишкової вартості та зростання суми зносу, темпи змін яких випереджають зростання первісної вартості. Це є свідченням тому, що на ПрАТ «ЧОЖК» значна частка основних засобів застаріла.

Позитивним є зниження за останні два роки суми дебіторської заборгованості на 528 тис. грн. у 2025 році, та кредиторської заборгованості на 319 тис. грн., що свідчить про платоспроможність не тільки самого підприємства але і його партнерів.

На ПрАТ «ЧОЖК» у 2024 та 2025 рр. спостерігається тенденція зниження суми нерозподіленого прибутку, що в кінцевому підсумку призвело до отримання у 2024 та 2025 рр. чистого збитку в сумі 37732 та 58416 тис. грн. відповідно. Дана ситуація склалася внаслідок того, що темпи змін суми чистого доходу відстають від темпів зростання собівартості продукції, зокрема сума чистого доходу у 2025 р. зросла на 13513 тис. грн., в той час як собівартість реалізованої продукції на 23974 тис. грн.

Середньооблікова кількість штатних працівників у 2025 році становила 464 особи, що на 40 осіб менше ніж у 2024 році. Фонд оплати праці відповідно у звітному році 48322,6 тис. грн., що на 5956,5 тис. грн. більше у порівнянні з 2024 році такі темпи зростання відбуваються протягом останніх п'яти років.

За останні п'ять років на підприємстві відбувалось зниження суми чистого фінансового результату, що в кінцевому підсумку призвело до збитку, величина якого у 2025 році становить 58416 тис. грн.

Таким чином, за досліджуваний період результати діяльності підприємства знизились, що свідчить про зниження обсягу реалізації продукції,

надання послуг та суми прибутку.

2.2. Оцінка стану обліку операцій руху основних засобів

На ПрАТ «Чернівецький олійножировий комбінат» обліковий процес як технологічний комплекс складається з трьох етапів: первинного, поточного та підсумкового.

Метою первинного обліку основних засобів є фіксація та систематизація даних про господарську діяльність таким чином, щоб вони стали інформацією, яку керівництво може використовувати для прийняття обґрунтованих рішень та зменшення ймовірності господарських помилок [10].

Основою первинного бухгалтерського обліку є проведення фізичних та грошових вимірювань економічної події/випадку або діяльності, а також запис цих вимірювань у документах, що використовуються для фіксації облікової інформації. Набір об'єктів, що підлягають обліку, базуватиметься на економічній діяльності, що здійснюється кожним відповідним підприємством або фермерським господарством, та їхніх потребах в інформації, контролі та оцінці стосовно аналізу їхньої діяльності.

Одиниця обліку основних засобів: інвентаризація готової споруди з допоміжним обладнанням. Як зазначено вище, одиницею обліку основних засобів є інвентаризаційний об'єкт, що представляє собою готову споруду та ті предмети, що використовуються разом з нею (допоміжне обладнання) згідно з її технічною документацією, або як окремо побудовану споруду, використання якої кваліфікується як самостійно функціонуюча споруда згідно з її паспортом або технічною документацією [58].

Для створення системи бухгалтерського обліку, встановлення контролю та реалізації інших управлінських функцій, пов'язаних з економікою, кожному інвентарному об'єкту присвоєно інвентарний номер, який буде фіксуватися для кожного з них протягом усього терміну служби об'єкта, поки він знаходиться в організації, і цей номер буде фіксуватися в кожному документі, що використовується

для підтвердження існування та руху об'єкта.

Давайте розглянемо документи, які використовує ПАТ «ЧОЖК». Приймання та приймання основних засобів на підприємстві здійснюється за типовою формою № ОЗ-1 «Приймання та передача (внутрішнє переміщення) основних засобів» для: - реєстрації включення окремих об'єктів до складу основних засобів; - введення в експлуатацію, якщо оформлення введення об'єкта в експлуатацію згідно з чинним законодавством не передбачено іншим способом.

- Оформлення внутрішнього переміщення основних засобів між цехами (відділами або секціями) та переведення основних засобів зі складу (зі складу) в експлуатацію. - Вилучення основних засобів зі складу при передачі іншій компанії.

Акт (рахунок-фактура) оформлює приймання основних засобів та складається в одному примірнику для кожного об'єкта основного засобу комісією, призначеною наказом керівника підприємства (організації). Якщо обліковуються предмети домашнього вжитку, інструменти, обладнання (якщо вони однакового типу, вартості та прийнятті протягом одного календарного місяця), то може бути складено один загальний акт для спільного приймання кількох основних засобів. Після того, як акт (рахунок-фактура) буде складено з усією супровідною технічною документацією на цей об'єкт, він подається до бухгалтерії підприємства, де його підписує головний бухгалтер та затверджує керівник підприємства, організації або уповноважений представник відповідно до положень, викладених у наказі про облікову політику підприємства. Склад комісії, яка готує акт, визначається наказом про облікову політику підприємства.

Під час внутрішнього оформлення передачі основних засобів та нематеріальних активів один примірник офіційного документа (рахунку-фактури) буде підготовлено відділом (цехом), що передає. Перший примірник цього документа буде надіслано до бухгалтерії з підписами обох сторін (передаючої та приймаючої), а другий залишиться у відділі (цеху), що передає.

У разі безоплатної передачі основних засобів іншому підприємству акт складається у двох примірниках (для підприємств: один - передавач, другий - одержувач основних засобів).

Для передачі основних засобів між підприємствами складається акт такого обміну; акт складається у трьох (3) примірниках – по одному для кожної особи (передавача, особи, що надає власну компенсацію, та особи, яка отримує основні засоби). Перші два (2) примірники передаються передавальному підприємству, один примірник зберігається як частина звіту підприємства передавальної сторони, а другий примірник надсилається разом із повідомленням про передачу та її прийняття підприємству, що приймає. Третій примірник передається одержувачу основних засобів.

Усі записи зберігалися протягом усього часу використання об'єкта та протягом ще трьох років та 1 місяця після його виключення з реєстру, за умови проведення перевірки документів протягом цього часу.

Типова форма ОЗ-2 "Підтвердження та здача ремонту/модифікацій/модернізації" використовується для обліку приймання основних засобів, що були відремонтовані/модернізовані. Форма готується у двох примірниках особою, уповноваженою приймати основні засоби з ремонтного/модифікованого/модернізаційного цеху, та подається до бухгалтерії організації. Форма підписується головним бухгалтером організації та затверджується керівником організації або уповноваженим представником. Відповідні оновлення характеристик активу для обліку капітального ремонту/модифікації/модернізації основних засобів вносяться до технічного паспорта відповідного об'єкта основних засобів.

Коли стороннє підприємство виконує ремонт, будівництво або переміщення майна, Акт складається у двох примірниках. Другий примірник надається підприємству, яке здійснює ремонт, будівництво або переміщення від імені власника. Акт слугуватиме підставою для внесення змін до: ОЗ-6 «Інвентаризаційна картка основних засобів»; ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів (для виробничих підприємств)» та ОЗ-16 «Розрахунок амортизації автотранспортних засобів».

Початковим документом для вибуття основних засобів з підприємства є Первинний документ № ОЗ-3 – Акт списання основних засобів. На кожен об'єкт основного засобу на підприємстві заповнюється окрема інвентарна картка (Шаблон № ОЗ-6) на підставі Акта (Накладної) на приймання-здачу (Внутрішнє переміщення)

основних засобів (Шаблон № ОЗ-1). Готується лише один примірник інвентарної картки.

Бухгалтерський відділ веде інвентарну картку для кожного окремого предмета або групи предметів, що перебувають під його опікою, та записує інвентарну картку окремої особи або групи активів за окремою карткою. Якщо ведеться облік групового обліку, то ведеться картка фізичної інвентаризації кожного члена групи.

У розділі «Короткий опис окремої ознаки об'єкта» описуються лише основні якісні та кількісні характеристики об'єкта, а також відповідні розширення, пристрої та аксесуари, пов'язані з цим об'єктом, шляхом обмеження опису двома або трьома найважливішими якісними характеристиками для об'єкта та уникнення дублювання будь-яких даних, наявних на підприємстві (організації) або в технічній документації об'єкта.

Для групового обліку основних засобів короткий опис окремої ознаки справи складається для всієї групи об'єктів, а не надається опис окремих об'єктів. Будь ласка, пишіть нейтральними, стандартними термінами; дещо скоригуйте структуру, але збережіть той самий тон і рівень формальності.

Якщо об'єкт було реконструйовано/модифіковано/встановлено, і змінилися як кількісні, так і якісні показники, але це не дозволяє належним чином переглянути всі показники цього об'єкта на старій інвентарній картці, стара картка буде замінена новою інвентарною карткою. Стара інвентарна картка продовжуватиме існувати як запис про оригінальний об'єкт.

Наступна основна документація буде використана для заповнення інвентарної картки з метою відстеження фізичного переміщення основних засобів, включаючи такі документи: ОЗ-1 "Приймання-передача при внутрішньому переміщенні основних засобів"; ОЗ-2 "Приймання-видача відремонтованого, модифікованого та реконструйованого фізичного активу"; ОЗ-3 "Списання (ОЗ-3) фізичного активу, прийняття та вилучення з інвентарної картки та його перенесення до відповідного інвентаризаційного запису"; та ОЗ-4 "Прийняття списаного фізичного активу відбулося після закінчення терміну служби цього фізичного активу". (зверніть увагу, що всі документи, що використовуються для відстеження фізичного переміщення основного

засобу через процес внутрішньої інвентаризації основних засобів), використовуються для цього документа.

Бухгалтерські реєстри, що заповнюються з інвентарних карток, такі: ОЗ-7 "Опис інвентарних карток для обліку основних засобів" (заповнюється в кінці кожного місяця), ОЗ-8 "Облікова картка руху основних засобів" (заповнюється в кінці місяця) та ОЗ-9 "Інвентаризаційний список основних засобів", якщо не відбувається внутрішнього переміщення основних засобів.

Усі дані карток порівнюються із сумами з реєстрів синтетичного обліку. Картки зазвичай ведуться як один запис у бухгалтерії; проте для ведення таких документів може бути також система з двома записами. Один запис зберігається в бухгалтерії, а інший — у місці використання основного засобу, замість використання форми ОЗ-9. Компанії з невеликою кількістю активів можуть вести свій бухгалтерський облік за категоріями активів.

Методичні вказівки щодо основних засобів та розрахунку амортизації – ОЗ-14; (Основні засоби для використання на промислових підприємствах); – ОЗ-16 (Основні засоби для використання в транспортних засобах); – це форми, які використовуються для розрахунку амортизації основних засобів. Вони заповнюються на основі даних, що містяться в картках обліку основних засобів (ОЗ-6), які також включають будь-які зміни, відображені у формах (ОЗ-2), внесені під час отримання або передачі активів, що пройшли ремонт, реконструкцію та (або) модернізацію.

Таким чином, документ (доказ) є основним засобом, за допомогою якого бухгалтерські дані зберігаються в момент їх виникнення (на етапі введення). Відповідно, інформація, зафіксована в таких документах, є достовірною, об'єктивною, надійною, своєчасною, актуальною для комерційних та правових зв'язків підприємства з іншими бізнесами – суб'єктами господарювання загалом.

Весь облік основних засобів для бізнесу ведеться відповідно до положень чинного законодавства (на даний момент). Облік основних засобів включає:

- 1) первісне придбання або введення активу в експлуатацію.
- 2) усі витрати, пов'язані з покращенням та ремонтом основних засобів.
- 3) ліквідація основних засобів;

4) амортизація основних засобів.

Рахунок 10 є частиною Плану рахунків, що використовується для управління підтипом основних засобів. Метою рахунку 10 є надання постійного звіту про наявність та/або рух основних засобів, що належать власникам або отримані через фінансовий лізинг (а також облік орендованих цілісних майнових комплексів, які складають основні засоби).

Дебет рахунку 10 «Основні засоби» відображає:

- надходження основних засобів (придбаних, створених, отриманих безкоштовно), що зараховуються на баланс підприємства;
- сума витрат на внесення змін до об'єкта, таких як модернізація (додавання нового обладнання), модифікація існуючого об'єкта, завершення будівництва об'єкта або додавання додаткового обладнання, реконструкція існуючого об'єкта та збільшення майбутніх економічних вигод від використання об'єкта.

Сума переоцінки за основним засобом буде визнана кредитом рахунку 10 "Основні засоби". Зменшення залишку за основним засобом буде пов'язане зі зняттям основного засобу з бухгалтерського обліку, оскільки актив був проданий, ліквідований або переданий безкоштовно іншій компанії.

- часткова ліквідація;
- сума амортизації основних засобів.

Рахунок 10 «Основні засоби» ведеться за субрахунками(рис.2.1.)

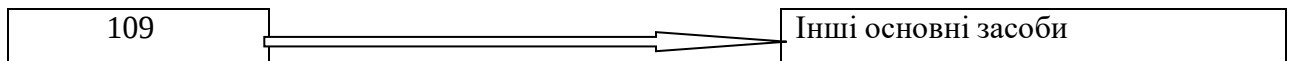

Рис.2.1. Характеристика рахунка 10 «Основні засоби»

Кореспонденція рахунків по надходженню основних засобів наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кореспонденція обліку надходження основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дебет	Кредит	
1.	Отримано та введено в експлуатацію попередньо оплачений об'єкт основних засобів, що не потребує монтажу	101-109	631	25458
2.	Отримано від підзвітної особи та введено в експлуатацію об'єкт основних засобів, то не потребує монтажу	101-109	372	4586,5
3.	Отримано та введено в експлуатацію попередньо оплачений об'єкт основних засобів, що не потребує монтажу, як відшкодування заподіяного збитку	101-109	375	2365,2
4.	Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів, що не потребує монтажу	101-109	376	3452,6
5.	Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів, що не потребує монтажу, який повернуто зі спільної діяльності	101-109	377	235,6
6.	Введено в експлуатацію об'єкт основних засобів, що не потребує монтажу, отриманий як пайовий внесок від членів споживчого товариства, житлового будівельного колективу, кредитної спілки або інших аналогічних підприємств	101-109	41,46	4582,1

*складено автором на підставі первинних документів ПрАТ «ЧОЖК»

Якщо основний засіб не відповідає вищезазначеним вимогам, то для відображення надходження основних засобів використовується рахунок 15 "Капітальні інвестиції".

Капітальні витрати являють собою витрати, пов'язані з придбанням підприємством необоротних активів. У більшості випадків капітальні витрати, понесені на придбання або виготовлення основного засобу, спочатку

відображаються як збільшення рахунку Капітальні інвестиції 15, який є дебетовим рахунком, з рахунків витрат, включаючи будь-які авансові платежі, здійснені для фінансування будівництва основного засобу. Коли основний засіб стає експлуатаційним, сума капітальних витрат, пов'язаних з цим основним засобом, переноситься з розділу "Готівка" на дебет рахунку Основні засоби 10 шляхом проводки:

Дебет 10 "Основні засоби" Кредит 15 "Капітальні інвестиції".

Купівля основних засобів виробничого характеру залежно від терміну оплати і відображається такими бухгалтерськими записами, наведеними в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків з обліку купівлі основних засобів

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дебет	Кредит	
Перша подія – отримання об'єкта основних засобів				
1	Отримано основні засоби від постачальника	152	631	25650.0
2	Відображено суму податкового кредиту	641	631	5130,0
3	Відображено отримання транспортних, послуг сторонньої організації, пов'язаних з придбанням основних засобів	152	685	1545,0
4	Відображено суму податкового кредиту	641	685	309,0
5	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що виготовляють основні засоби	152	661	4563,5
6	Відображено нарахування на заробітну плату	152	65	1857,9
7	Введення об'єкта основних засобів в експлуатацію	10	152	33616,4
8	Перераховано оплату постачальнику	631	311	1854,0
	Відображено взаємозалік по оплаті послуг оплати послуг	685	631	1854,0
10.	Перераховано кошти постачальнику	631	311	30780,0
Перша подія - оплата об'єкта основних засобів				
1	Перераховано аванс постачальнику (підряднику)	371	311	12456,0
2	Відображено виникнення податкового кредиту по ПДВ	641	644	2076,0

3	Отримано основні засоби від постачальника (підрядника)	152	631	10380,0
4	Відображено суму податкового кредиту	644	631	2076,0
5	Відображено отримання транспортних, посередницьких, страхових, реєстраційних та інших послуг, пов'язаних з придбанням основних засобів	152	685	2546,1
6	Відображено суму податкового кредиту	641	685	519,2
7	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що монтують основні засоби	152	661	5126
8	Відображено нарахування на заробітну плату	152	65	2096,53
9	Введення об'єкта основних засобів в експлуатацію	10	152	20218,63
10	Здійснено оплату послуг	685	311	2546,1
11	Відображено взаємозалік заборгованостей	631	371	12456,0

*складено автором на підставі первинних документів ПрАТ «ЧОЖК»

Основний засіб може бути придбаний в результаті обміну на інший актив. Собівартість такого основного засобу оцінюється за справедливою вартістю отриманого активу, що дорівнює справедливій вартості переданого активу з поправкою на будь-яку суму грошей чи грошових активів, що була передана.

Обмін поданими об'єктами основних засобів, що мають однакову справедливу вартість, відображається такими записами, наведеними в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків з обліку придбаних основних засобів

№п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дебет	Кредит	
1.	Передача основних засобів іншому підприємству	361	742	1123,3
2.	Виникнення податкового зобов'язання	742	641	225,6
3.	Списання залишкової вартості основних засобів	972	10	265,8
4.	Отримання основних засобів	15	631	1562,2
5.	Відображено податковий кредит	641	631	325,1

6.	Введено об'єкт основних засобів в експлуатацію	10	15	1562,2
7.	Проведено взаємозалік заборгованостей	631	361	325,1

*складено автором на підставі первинних документів ПРАТ «ЧОЖК»

Операція продажу основних засобів передбачає отримання доходу за проданий об'єкт. Дохід від реалізації основних засобів відображається на кредиті субрахунку 742 "Дохід від реалізації необоротних активів". По дебету цього субрахунку відображається сума непрямих податків (в т.ч ПДВ).

Залишкова вартість об'єкта основних засобів, що продається, списується на витрати періоду в дебет субрахунку 972 "Собівартість реалізованих необоротних активів". У дебет цього рахунку списуються також усі витрати, пов'язані з реалізацією об'єкта основних засобів. Розглянемо детальніше в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів (продаж)

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображено дохід від реалізації основних засобів	361	742
2	Відображено податкові зобов'язання по ПДВ (при реалізації виробничих основних засобів)	742	641
3	Списано знос реалізованих основних засобів	131	10
4	Відображено собівартість реалізованих основних засобів	972	10
5	Списано витрати пов'язані з реалізацією основних засобів	972	31, 66, 65
6	Списано витрати, пов'язані з реалізацією основних засобів на фінансовий результат	793	972
7	Надійшла оплата від покупців	311	361
8	Списано доходи від реалізації на фінансовий результат	79	44

*складено автором на підставі первинних документів ПРАТ «ЧОЖК»

Коли об'єкт більше не відповідає критеріям активу, це вважається «ліквідацією» активу. Згідно з P(S)BO 7, актив визначається як ресурс, який компанія контролює, що був розроблений в результаті попередньої операції, з очікуванням, що використання компанією цього ресурсу забезпечить їй майбутні економічні вигоди.

Невідповідність критерію активу може виникнути в результаті: поломки; зносу: фізичного; морального.

З цього випливає, що, оскільки критерії активу були встановлені, вони не обов'язково мають бути пов'язані з повним фізичним зносом активу. Тому цілком можливо, що актив, що вибуває, все ще має залишкову чисту балансову вартість (ЧБВ), яка не відображає всю нараховану амортизацію на цей актив.

Наказом керівника організації може бути створена комісія для визначення невідповідності окремого об'єкта основних засобів та його ліквідації. У деяких ситуаціях може знадобитися консультація третьої сторони зі спеціалістом, щоб визначити, чи не відповідає окремий об'єкт основних засобів критеріям активу. Оплата послуг третьої сторони буде віднесена на витрати на ліквідацію активу. Як правило, під час ліквідації об'єкта основних засобів організація отримує певний дохід від запасів, які вибувають та ліквідуються з об'єкта. Запаси будуть використані або передані підприємству, а не повертатимуться.

Розглянемо кореспонденцію в таблиці 2.6

Таблиця 2.6

Кореспонденція обліку вибуття основних засобів внаслідок ліквідації

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		
		Дебет	Кредит	Сума
1.	Списано знос ліквідованих основних засобів	131	10	1245,3
2.	Відображено залишкову вартість ліквідованих основних засобів	976	10	125,4
3.	Відображено витрати на зарплату працівникам, що ліквідують основні засоби	976	66,65	1542,3
4.	Оприбутковано матеріали від ліквідації основних засобів	20	746	1225,4
5.	Відображено суму непрямих податків	976	64	123,6
6.	Списано залишкову вартість основних засобів на фінансові результати	793	976	125,4
7.	Списано доходи від ліквідації на фінансові результати	746	793	1225,4

*складено автором на підставі первинних документів ПРАТ «ЧОЖК»

Фундаментальним аспектом підтримки відтворення основних засобів є їх ремонт, оскільки вони фізично зношуються в процесі використання та втрачають свою здатність ефективно працювати. З цієї причини ремонт основних засобів є важливим для виробництва. Своєчасний та якісний ремонт основних засобів, що виконується компанією, вплине на ефективність їх експлуатації на підприємстві.

Важливо своєчасно ремонтувати основні засоби, щоб вони не зношувалися раніше очікуваного терміну служби, продовжували термін їх використання, збільшували їхню виробничу потужність та зменшували потребу в додаткових капіталовкладеннях. Ремонт основних засобів можна класифікувати таким чином:

1) Вид ремонту: поточний ремонт; проміжний ремонт; капітальний ремонт. 2) Вид основних засобів: ремонт власних основних засобів; ремонт орендованих (операційний лізинг) основних засобів; та ремонт орендованих (капітальний лізинг) основних засобів.

3) За видами економічної діяльності - Ремонт основних виробничих засобів; Ремонт основних невиробничих активів. 4) За планом - Планово-попереджувальні ремонти; Позапланові ремонти. 5) За способом виконання - Економічний ремонт; Договірний ремонт; Змішаний спосіб ремонту.

Технічне обслуговування основних засобів виконується з використанням запасних частин для забезпечення безперервної експлуатації основних засобів шляхом ремонту окремих одиниць та заміни однієї або кількох частин цих окремих одиниць. Технічне обслуговування основних засобів виконується з метою часткового оновлення основних засобів шляхом заміни певних компонентів або вузлів відповідно до конкретних інструкцій, викладених у технічній документації на ці основні засоби.

Щоб повернути машину або обладнання до придатного для використання стану шляхом проведення повного капітального ремонту, їх зазвичай повністю розбирають, щоб виявити будь-які дефекти, перевірити стан, відремонтувати за потреби, а потім знову зібрати після ремонту, регулювання та випробування.

Капітальний ремонт основних засобів може здійснюватися двома способами: господарським та договірним.

Компанія застосовує економічний підхід до самостійного ремонту основних засобів, коли обсяг робіт менший та/або коли компанія має кваліфікований персонал, який має право виконувати роботи, зазначені в кошторисі договору.

Капітальний ремонт основних засобів буде виконано договірним методом за участю спеціалізованих підрядників. Підрядник отримуватиме оплату на основі рахунку-фактури та акту приймання робіт. Витрати, пов'язані з капітальним ремонтом основних засобів, також будуть враховані за типом відремонтованого основного засобу.

Кожне підприємство самостійно готується до розрахунку вартості ремонту будь-якого виду основних засобів шляхом оцінки технічного стану активу та наявних матеріальних і фінансових ресурсів. Ремонти класифікуються як капітальні або поточні залежно від складності та періодичності ремонтних робіт.

При прийнятті розрахунково-платіжних документів підрядника на рахунок підприємства-замовника щодо платежів, здійснених підряднику, запис здійснюється за кредитом рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" (на суму, що приймається до оплати розрахунково-платіжних документів підрядних організацій на основі Договірної вартості робіт) та дебетом за такими рахунками:

23. Виробництво - 91. Загальновиробничі витрати (витрати, понесені на ремонт об'єктів, на яких виробляється продукція); 92. Адміністративні витрати (витрати, понесені на ремонт господарських об'єктів); 93. Витрати на збут (витрати, понесені на ремонт основних засобів, що використовуються в експлуатації для продажу продукції).

При ремонті житлово-комунальних та всіх соціально-культурних об'єктів рахунки витрат на ремонт будуть 949 "Інші операційні витрати". Також буде зроблено відповідний дебетовий запис з рахунку 641 "Розрахунки за податками".

Дебет рахунку 641 буде зроблено одночасно з відповідним кредитом рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками".

При використанні економічного методу виконання робіт витрати на ремонт основних засобів будуть відображатися лише за дебетом рахунків витрат на виробництво або обіг для відображення відповідних кредитових записів на відповідних рахунках. Для обліку собівартості, якщо ремонт був виконаний ремонтною майстернею підприємства, застосовуватиметься наступне:

23 «Виробництво» згідно з кредитуванням рахунку: 201 «Сировина» та матеріали тощо (на витрати матеріалів, використаних у ремонті) та 22 «Малоцінний та зношений інвентар» та на вартість інструментів, використаних у виробництві.

66 «Розрахунки з оплати»;

65 «Розрахунки зі страхування» (на суму заробітної плати працівникам за виконані ремонтні роботи та нараховану суму внесків на соціальне страхування) тощо.

Витрати на ремонт, що обліковуються на рахунку 23 «Виробництво», списуються на цей рахунок у розмірі сум, що відносяться до тих господарських одиниць, які використовують відремонтоване обладнання (рахунки 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 94 «Інші операційні витрати» тощо).

Виконані роботи реєструються в Акті приймання-передачі (Акт АД) об'єктів, які були відремонтовані, реконструйовані та/або модернізовані (Форма № 03-2), за допомогою якого в інвентарних картках робляться відповідні записи інвентаризації із записом дати ремонту та його понесених витрат, з метою включення їх до інвентаризаційних записів. [27]

Під час використання основні засоби з часом погіршуються або зношуються та втрачають свою корисність. Старіння цих основних засобів відоме як «фізична амортизація» і може мати дві форми: (а) зниження продуктивності засобів праці зі зростанням продуктивності праці; та (б) інфляційний ефект від поширення технологічно просунутих або ефективніших

засобів праці, що призводить до зменшення економічної цінності старих засобів праці. Якщо економія від заміни застарілого активу перевищує втрати від його морального знецінення, доцільно замінити актив, оскільки вплив на продуктивність та ефективність зменшується.

Витрати, пов'язані з основними засобами, продовжуватимуть існувати через амортизацію готової продукції, послуг або діяльності. Тому наприкінці терміну служби активу його вартість повинна бути нульовою, оскільки вся його вартість має бути перенесена на новий актив. Щорічні амортизаційні платежі вважаються прогресивними платежами, що здійснюються на амортизацію активу, і називаються «амортизацією» або «амортизаційними витратами».

Амортизація (знос) – це систематичний розподіл амортизованої суми активу протягом терміну його корисного використання.

Необхідно уточнити визначення термінів «амортизована вартість активу» та «строк корисного використання активу». Як зазначено в пункті 7 Закону про основні засоби (P(S)BO) «Основні засоби», амортизована вартість активу являє собою вартість активу (або суму, яка його замінює у фінансовій звітності) за вирахуванням ліквідаційної вартості.

Корисний термін використання підприємства – це очікуваний період використання активу або загальна кількість одиниць, які підприємство очікує виробити або отримати від використання активу. Ліквідаційна вартість підприємства – це сума, яку підприємство очікує отримати від продажу активу після вирахування всіх витрат, пов'язаних із продажем активу, з ціни продажу.

Згідно з P(S)BO 7, підприємство визначає ліквідаційну вартість, за якою його основний засіб (або основні засоби) більше не амортизуватимуться. Після того, як підприємство визначило свою ліквідаційну вартість, воно повинно вирішити, який метод амортизації використовуватиметься для амортизації своїх основних засобів з часом, виходячи з очікуваного методу отримання економічних вигод від використання цього основного засобу.

Коли відбувається зміна очікуваного методу отримання економічної вигоди від основного засобу, тоді також виникає можливість зміни амортизації.

Згідно з новим методом амортизації, амортизація основного засобу почне нараховуватися з місяця, наступного за місяцем зміни методу.

Наступні правила нарахування амортизації є такими: – Амортизація нараховуватиметься, починаючи з першого місяця після того, як основний засіб був зареєстрований як актив; – Амортизація припинятиметься з першого місяця після того, як основний засіб був виведений з експлуатації; – Амортизація тимчасово припинятиметься на період реконструкції, модернізації, добудови (ремонту) та консервації основного засобу.

Підприємства можуть обрати метод нарахування амортизації, який вони бажають використовувати, з доступних згідно з P(S)BO 7. До них належать: метод прямолінійної амортизації; метод залишкової амортизації; кумулятивний метод амортизації або метод суми цифр років; та виробничий метод. Прикладом підприємства, яке обрало метод прямолінійної амортизації, є ПАТ «Чернівецький олійножировий завод». У цьому випадку сума амортизації на актив рівномірно розподіляється на кожен рік терміну корисного використання активу.

У випадках, коли немає жодних факторів, окрім терміну корисного використання, які впливають на їхню ціну та амортизацію, цей метод визначення амортизується вартості буде найкращим. Деякі приклади таких основних засобів включають будівлі або інші споруди, що використовуються для виробничих цілей, а також типові виробничі обладнання тощо.

За допомогою цього методу вартість активу буде враховуватися за його амортизованою вартістю та матиме постійну суму кожного періоду – наприклад, 1/2 залишкової вартості активу буде відраховано в поточному році, а 1/2 залишкової вартості активу буде відраховано в наступному році. Основою цього методу є те, що амортизація нараховується на основі часу, протягом якого актив був в експлуатації.

Використання цього методу означає: - Щороку використання сума амортизації для об'єкта буде однаковою. - Суми амортизації будуть додаватися до суми накопиченої амортизації за цей конкретний рік. - Залишкова вартість

основного засобу продовжуватиме рівномірно зменшуватися, доки не досягне своєї розрахункової ліквідаційної вартості наприкінці терміну його корисного використання.

Лінійний метод амортизації має як переваги, так і недоліки. Основні переваги полягають у тому, що амортизацію легко розрахувати та рівномірно розподілити між обліковими періодами. Це дозволяє порівнювати собівартість продукції відносно відповідної виручки від реалізації.

Негативним аспектом цього підходу є те, що він не враховує моральний занепад, нерівність між роками використання виробничого потенціалу основних засобів та збільшення витрат на їх утримання в кінці терміну служби.

Для відображення нарахованої амортизації на ПРАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» використовують рахунок 13 «Знос необоротних активів», який має такі субрахунки:

131 «Знос основних засобів»;

132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»;

133 «Знос нематеріальних активів».

Нарахування амортизації в обліку відображають проводками наведеними у таблиці 2.7

Таблиця 2.7

Відображення зносу на рахунках бухгалтерського обліку

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Введення в експлуатацію об'єкта основних засобів	10	15
2	Нарахування амортизації об'єкта основних засобів протягом терміну експлуатації об'єкта	23,91, 92, 93	13
3	Списання раніше нарахованого зносу на зменшення первісної вартості при вибутті основного засобу	13	10
4	Списана залишкова вартість реалізованого об'єкта основних засобів	972	10
5	Відображення відновлення корисності раніше переоціненого об'єктів основних засобів у частині відновлення суми додаткового капіталу	131	423

6	Відображення збільшення первісної вартості об'єкта основних засобів при проведенні дооцінки таких об'єктів (у тому числі раніше уцінених) у частині збільшення суми нарахованого зносу (накопиченої амортизації)	10	131
7	Нарахування зносу основним засобам, використовуваних при створенні (спорудженні) об'єктів основних засобів	151	131
8	Нараховано знос основним засобам, що беруть участь у виробництві продукції (робіт, послуг)	23	131
9	Нарахування зносу основним засобам, що беруть участь у проведенні робіт, які відносяться до витрат майбутніх періодів	39	131
10	Відображено витрати корисності раніше дооціненого об'єкта основних засобів шляхом збільшення суми нарахованого зносу з одночасним зменшенням суми додаткового капіталу	423	131
11	Відображення витрат корисності (у тому числі раніше дооціненого) об'єкта основних засобів шляхом збільшення суми нарахованого зносу з одночасним списанням до складу витрат звітного періоду	977	131
12	Нарахування зносу основним засобам загальногосподарського призначення	91	131
13	Нарахування зносу основним засобам загальногосподарського призначення	92	131
14	Нарахування зносу основним засобам, що забезпечують збут продукції	93	131
16	Нарахування зносу основним засобам, що беруть участь в іншій операційній діяльності	949	131

*складено автором на підставі первинних документів ПрАТ «ЧОЖК»

Амортизація підлягає:

– витратам на придбання основних засобів, нематеріальних активів та довгострокових біологічних активів для використання в господарській діяльності;

Витрати, що виникають у результаті самостійного виробництва довгострокових фізичних основних засобів та виробництва біологічно зростаючих довгострокових біологічних основних засобів, що використовуються для господарської діяльності, включаючи всі витрати, пов'язані з оплатою праці працівників за їхні послуги у виробництві довгострокових фізичних основних засобів та за виробництво довгострокових біологічних основних засобів.

- витрати, пов'язані з проведенням ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів покращень основних засобів, що становлять понад десять відсотків

від загальної балансової вартості за всіма групами амортизованих основних засобів на початок звітного періоду;

- Витрати на капітальні покращення земельної ділянки, не пов'язаної з будівництвом (наприклад, зрошення, дренаж) та інші капітальні покращення на земельній ділянці; - Капітальні інвестиції, здійснені платнику податків, які спеціально передбачені в бюджеті; Надання платнику податків форми, що передбачає капітал для отримання однієї або кількох форм основних та/або нематеріальних активів інвестиційного типу, які вони почнуть отримувати (визнавати дохід) на основі поступового визнання амортизації відповідної категорії капітального майна, що купується;

- Вартість комунальної інфраструктури, такої як електроенергія, газ та тепло, а також водопостачання та каналізація, оплачується споживачами комунальних послуг для дотримання стандартів, визначених комунальними компаніями під час будівництва цих об'єктів з нуля або під час запиту послуг від комунальної компанії для розширення/розширення існуючої інфраструктури.

Наступні види активів не підлягають амортизації, а обліковуються за первісною вартістю з урахуванням відповідного джерела їх фінансування: - бюджетні витрати на благоустрій основних засобів або будівель, побудованих для житлового призначення, або придбання/збереження бібліотек чи архівів.

- Витрати, пов'язані з будівництвом та утриманням автомобільних доріг - Витрати, пов'язані як з придбанням, так і з підтримкою архівної колекції на національному рівні в Україні та підтримкою бібліотечної колекції, що фінансується за рахунок державних асигнувань.

- вартість гудвілу;

- витрати на придбання/самостійне виготовлення та ремонт, а також на реконструкцію, модернізацію або інші покращення невикористаних основних засобів.

Якщо актив є амортизуючим основним засобом (тобто має обмежений термін корисного використання), то амортизація визнаватиметься з часом, поки актив використовується підприємством (тобто протягом терміну його

експлуатації). Початок терміну експлуатації активу визначається моментом, коли підприємство визнає, що воно придбало цей актив (тобто коли підприємство зараховує актив на баланс). Амортизація не повинна визнаватися, якщо актив виведено з експлуатації.

Визначаючи термін корисного використання або експлуатації, слід враховувати: а) очікуване використання активу компанією з урахуванням його потужності/продуктивності; б) очікуване фізичне та/або експлуатаційне старіння.

– правові або інші обмеження щодо умов використання об'єкта та інші фактори.

Щоразу, коли відбуваються зміни в очікуваних економічних вигодах від використання основного засобу, переглядається термін корисного використання активу (час, протягом якого він може експлуатуватися). Амортизація основного засобу потім перераховується на основі його нового терміну корисного використання станом на місяць після зміни до місяця, що передує остаточному відчуженню основного засобу, за винятком тих випадків, коли основний засіб амортизувався виробничим методом[12]. Таким чином, відповідні періоди оцінки для кожного типу основного засобу визначені Таблицею 1.2 Податкового кодексу України.

Амортизація основних засобів здійснюється до досягнення залишкової вартості об'єкта його ліквідаційної вартості.

Облікова політика компанії описує метод амортизації, який вона використовуватиме для податкових цілей, як це відображено у фінансовій звітності. Такий метод може змінитися, якщо компанія очікує отримання різних економічних вигод від використання об'єкта.

Нарахування амортизації за новим методом починається з місяця, наступного за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації.

Кожен основний засіб має визначену суму амортизації, яка підлягає оцінці наприкінці терміну його корисного використання. До вартості основного засобу також входять будь-які витрати, понесені на його покращення або ремонт, а

також будь-які додаткові витрати, пов'язані з отриманням активу (тобто понесені на отримання капітального лізингу активу). Крім того, коли активи здаються в лізинг або надаються в оперативний лізинг, або безкоштовно, для них також необхідно окремо оцінити суму, що амортизується.

2.3.Контроль операцій обліку з основними засобами

Основні засоби формують основу всієї підприємницької діяльності; без основних засобів чи прав оренди економічний процес неможливий. Тому встановлення принципів обліку основних засобів (як для фінансової звітності, так і для податкових цілей) є серйозною проблемою з методологічної точки зору. «Правила гри», які підприємство створює через державні та інші механізми, мають особливо великий вплив на податкові зобов'язання, ціноутворення, капітальні інвестиції та загальний фінансовий стан підприємства, оскільки це стосується розробки його економічної політики [18].

Аудит – це перевірка бухгалтерських записів та показників суб'єкта господарювання, щоб незалежний аудитор міг надати об'єктивний висновок щодо достовірності фінансових записів компанії та відповідності фінансової звітності чинному законодавству України та нормативним актам бухгалтерського обліку або іншим правилам (внутрішнім положенням компанії) відповідно до вимог користувачів.

Для проведення високоякісного аудиту основних засобів важливо мати ретельний план, а також проводити аудит у кілька різних етапів та досягати очікуваних результатів на кожному з цих етапів. Для досягнення поставленої мети зовнішнього аудиту основних засобів було встановлено такі цілі:

- Визначити, чи є інформація про основні засоби достовірною та об'єктивною;
- Оцінити адекватність контролю системи внутрішнього аудиту за основними засобами як фактор, що сприяє типу аудиторської процедури, що виконується щодо основних засобів;

- Аналіз та підтвердження документації та аналітичного забезпечення, пов'язаного з придбанням, передачею та відчуженням основних засобів тощо [27]. Процедура аудиту основних засобів складається з кількох етапів, основними з яких є такі: 1. Ознайомлення з конкретним типом підприємства та вивчення чинного законодавства та нормативних актів, пов'язаних з бухгалтерським обліком, аудитом та контролем підприємств, що є складовою бізнесу; 2. Перевірка придбання або передачі основних засобів, тобто відповідна класифікація активів суб'єкта господарювання як основних засобів, їх класифікація за конкретними типами активів та встановлення критеріїв для інвестицій у нерухомість.

3. Оцінка показників використання основних засобів та їх відтворення;

Перевірка операцій з продажу основних засобів, включаючи законність відчуження, підтвердження записів приймання-передачі, ліквідації та підтвердження відповідних бухгалтерських записів, зроблених в інвентаризаційних записах.

5: Для забезпечення (перевірки) точності та повноти звітності організації про основні засоби можна використовувати численні аудиторські процедури, включаючи обстеження, перевірку на предмет фактичного використання за допомогою візуального огляду (фізичного), порівняння даних з різними джерелами інформації: повторну перевірку розрахунків за допомогою обчислень/підрахунку, перегляд пов'язаних документів та проведення тестів на розмір вибірки.

Під час проведення огляду звітності компанії в процесі аудиту аудитор важливо встановити, яка облікова політика компанії щодо основних засобів, як вони розраховують амортизацію та наскільки послідовно вони застосовують цю політику; чи змінилися ці облікові політики та методи, що використовуються для розрахунку амортизації; чи містять відповідні примітки до фінансової звітності достатні пояснення. На додаток до попередніх кроків, аудитор отримає інформацію про основні засоби, які були здані в оренду компанії/у компанії, перегляне умови оренди цих договорів, визначить, чи відповідає облік цих

активів відповідним договорам оренди (наприклад, операційна чи капітальна оренда), та перевірить доцільність орендної плати, що стягується за основні засоби, а також відповідну класифікацію суми орендної плати як доходу чи витрат залежно від того, чи є орендар чи орендодавець стороною, зобов'язаною за договором оренди.

Одним із критично важливих компонентів оцінки надійності основних засобів клієнта є оцінка того, чи використовував клієнт відповідні процедури внутрішнього контролю. Оцінка процедур внутрішнього контролю основних засобів може бути проведена незалежним зовнішнім аудитором у таких ключових сферах:

Забезпечення наявності достатньої кількості оригінальних документів (де такі є) для підтвердження всіх господарських операцій, пов'язаних з основними засобами; Визначення обов'язків працівників, які мають повноваження щодо операцій з основними активами та/або несуть відповідальність за стан чи переміщення основних активів; Забезпечення належних умов для зберігання та використання основних засобів на підприємстві; Наявність відповідних повноважень на виконання всіх операцій, пов'язаних з основними активами; Проведення періодичного фізичного обліку основних засобів -належне ведення інвентаризаційного обліку основних засобів за об'єктами;

У рамках цього процесу необхідно закріпити все матеріальне майно за матеріально відповідальними особами; для цього вартість матеріального майна, закріпленого за інвентаризацією, буде порівняна із залишками на цих рахунках на початок аудиту. [62]

Джерелами інформації операцій з основними засобами є:

- Положення, (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", баланс (форма 1);
- акт введення в експлуатацію;
- звіт про фінансові результати (форма 2);
- накладна на внутрішнє переміщення;

-03-2 "Акт приймання-здавання відремонтованих реконструйованих і модернізованих об'єктів";

- 03-6 інвентарна картка обліку основних засобів;

- 03-3 "Акт на списання основних засобів";

- 03-7 "Опис інвентарних карток обліку";

- 03-4 "Акт на списання автотранспортних засобів";

- картка руху основних засобів;

- 03-9 інвентарні списки за місцем надходження основних засобів та їх експлуатації;

- акт ліквідації основних засобів;- акт інвентаризації та розрахункові таблиці результатів (порівняльна відомість);

- кошториси та завдання чи плани капітального ремонту основних засобів

- відомості дефектів на проведення капітальних ремонтів;

- 03-14, 15, 16 розроблювальні таблиці з розрахунку амортизації та зносу основних засобів;

- відповідні облікові відомості та журнали;

- інші звітні форми.

Підставою для відображення операцій в інвентарній картці служать акти форми 03-1, 03-2, 03-3, 03-4.

Для початку аудиту необхідно організувати повну інвентаризацію всіх основних засобів та перевірити їх на точність у присутності аудитора. Для цього буде призначено комісію для перевірки основних засобів, включаючи документацію, таку як назва та призначення активу; інвентарний номер; та інші технічні та експлуатаційні деталі, відповідно до наказу керівника підприємства. Комісія також врахує будь-яке невикористане, некомплектне або застаріле обладнання разом із причиною цих проблем та надасть рекомендації щодо їх вирішення. Дані, які дадуть розуміння того, як використовуються основні засоби, будуть вимірюватися рентабельністю основних засобів, а також коефіцієнтом капіталу до основних засобів, і повинні бути точно розраховані. Оцінка технічного стану основних засобів, які не враховуються в балансі, може

бути визначена за вартістю, встановленою на актив, а також за вартістю будь-якої пов'язаної з ним амортизації, і ця інформація повинна супроводжуватися документацією, що підтверджує оцінку та амортизацію. Початкове призначення основних засобів визначає, як вони обліковуються під новою назвою після їх зміни, реконструкції, розширення або переобладнання. Комісія також з'ясує, чи є потреба визнавати зміни вартості капітальних робіт (наприклад, завершення зведення поверхів, нових приміщень або часткове видалення будівель/інфраструктури) в бухгалтерських книгах. Окремий інвентар міститиме основні засоби, які більше не придатні для використання або не можуть бути відновлені через стан, а також ті, що наразі ремонтуються.

Однією з важливих цілей цього аудиту є визначення способу відображення основних засобів у балансі, тобто чи була справедлива вартість призначена кожній із залучених сторін. **【Савченко】** Основні методи, що використовуються під час аудиту основних засобів, включають метод опитування, метод фактичної перевірки, метод порівняння, метод перерахунку, метод документальної перевірки та метод вибіркового дослідження.

Аудитор повинен з'ясувати, яка облікова політика використовується для основних засобів, як розраховується амортизація, і чи застосовувався той самий метод; чи відбулися якісь зміни в обліковій політиці або методі розрахунку амортизації; перевірити, чи розкриття цієї політики та методів існує у примітках до фінансової звітності. Також важливо отримати інформацію про основні засоби, які були здані в оренду або отримані за договорами оренди, та переглянути умови оренди; перевірити, чи є класифікація орендованих об'єктів точною стосовно договорів оренди (операційна або фінансова), та переконатися, що сума, що стягується за орендні платежі за оренду основних засобів, є правильною та була належним чином врахована як дохід або витрата орендодавця або орендаря.

Щоб оцінити надійність внутрішнього контролю за основними засобами, нам спочатку потрібно оцінити надійність внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту (якщо застосовується) основних засобів у клієнта.

Важливою сферою, де зовнішній незалежний аудитор може оцінити внутрішній контроль за основними засобами, є:

Наступні три види діяльності включають, але не обмежуються: - перевірку наявності первинної документації для кожної операції, що відбувається з основними активами Компанії; та - розподіл функціональних обов'язків осіб, які мають повноваження та/або відповідальність за управління та обслуговування/передачу основних активів.

* Компанія повинна забезпечити належне зберігання та експлуатацію всіх своїх основних засобів; * Будь-яка операція з основними засобами повинна мати відповідне схвалення керівництва; * Слід проводити періодичну фізичну інвентаризацію основних засобів; * Компанія повинна вести точний бухгалтерський облік для кожного елемента у своєму інвентарі основних засобів, включаючи тип елемента та відповідну амортизацію.

- контроль записів у регістрах обліку руху основних засобів та інші напрямки перевірки.[56]

На цьому етапі аудиту аудитор оцінить основні засоби, перевібивши, як вони оцінюються; підтвердивши їхню належність до бізнесу; підтвердивши наявність належних бухгалтерських записів щодо основних засобів та правильність відображення вартості основних засобів у балансі компанії; перевібивши точність розрахунку амортизації основних засобів; та перевібивши належний облік витрат, пов'язаних з ремонтом основних засобів. Аудитор перевірить, кому належать активи, щоб обмежити можливість помилок під час визначення того, чи основні засоби обліковуються на балансі компанії, чи як позабалансові статті.

Аудит включає перевірку правильності розподілу активів суб'єкта господарювання на основні засоби та наявності бухгалтерських записів щодо основних засобів. Цей етап має на меті підтвердити наявність реального елемента, зафіксованого в балансі. Частина цієї перевірки буде зосереджена на забезпеченні правильності віднесення елементів до основних засобів.

Аудит проводиться шляхом перевірки наказу від підприємства про проведення інвентаризації. Керівник підприємства визначає, як проводити аудит, якщо інше не вимагається законом.

Під час проведення фізичної перевірки аудитор оцінює достовірність фізичної інвентаризації активів, проведеної в компанії-клієнті. Для цього аудитор або призначена ним особа спостерігає за ходом інвентаризації, а також за методологією та документацією інвентаризації. На додаток до цих видів діяльності, аудитор проводить вибірккову перевірку записів активів до інвентаризаційних записів (описовий опис), проводячи незалежний підрахунок кожного класу активів. За потреби аудитор проводить випадкову фізичну інвентаризацію активів клієнта та документує будь-які розбіжності в робочому документі. Якщо виявлено розбіжності між підрахунком та записами, аудитор готує листа президенту компанії-клієнта, в якому викладає свої рекомендації щодо виправлення виявлених недоліків.

Важливою частиною аудиту основних засобів є перевірка правильності обліку всіх операцій, пов'язаних зі змінами в основних засобах. На цьому етапі аудиту буде перевірено наступне, щоб переконатися в їх правильності:

операції, пов'язані з отриманням, введенням в експлуатацію та постановкою на облік основних засобів;

- операції з вибуття основних засобів.

У таких випадках аудитори порівнюють банківські виписки, що містять прийняті платежі з розрахункової документації, з актами розпорядження (наприклад, формами переказу OZ-1 та OZ-3) та первинну документацію, що стосується цих договорів, з відповідними бухгалтерськими записами.

Точність оцінки основних засобів є ключовим компонентом аудиту основних засобів. Основні засоби існують як у фізичному, так і в грошовому вираженні. Щоб основний засіб було класифіковано як актив, підприємство повинно визначити, що основний засіб забезпечить майбутню економічну цінність в результаті використання основного засобу в нормальній діяльності підприємства, і вартість цього основного засобу може бути виміряна надійним

способом. Тому, при визначенні вартості основного засобу, що використовується для складання балансу основних засобів у балансі: «Основні засоби станом на 1 січня поточного періоду», застарілі основні засоби, а також основні засоби, що не відповідають визначенню активу, слід виключити з балансу, а вартість застарілого основного засобу або основного засобу, що не відповідає визначенню активу, віднести на нерозподілений прибуток. Основні засоби, які визнані непридатними для використання протягом звітного періоду, будуть виключені з балансу за існуючою балансовою вартістю як витрати у звіті про прибутки та збитки за цей звітний період. Крім того, аудитор повинен переконатися, що всі основні засоби, відображені як повністю амортизовані (вартість дорівнює нулю) в обліковій системі компанії, можуть забезпечити майбутні економічні вигоди для клієнта, і повинні бути переоцінені до справедливої вартості та включені до складу необоротних активів у фінансову звітність клієнта.

Аудит також проводитиметься щодо списання основних засобів організації. Різні причини вибуття з основних засобів включають: погіршення фізичного стану внаслідок нормального зносу; втрати, спричинені пожежею, повеннями, крадіжкою тощо; видалення застарілих, неефективних або зламаних предметів у зв'язку з відновлювальними роботами; а також продаж або передача предмета в дар.

Аудитор повинен встановити мету списання основного засобу, який тепер непридатний для використання, та повноту його обліку щодо запасних частин, металобрухту та інших матеріалів, отриманих у зв'язку з вибуттям активу.

Усі документи про списання будівель, споруд, машин та обладнання, що належать організації, повинні бути перевірені аудитором. Під час перевірки таких документів аудитор повинен перевірити, чи відповідають документи встановленому формату та чи містять усі правильні дані, чи є обґрунтований висновок комісії, яка проводить списання, та чи є підписи всіх членів комісії, а також керівника організації, що затверджують списання активу(ів).

Далі проводиться перевірка правильності нарахування орендних платежів за майно та їх розподілу на відповідні бухгалтерські рахунки. Перевірка проводиться для нарахованих договорів оренди (тобто договорів оренди майна), а також для довгострокової (операційної) та короткострокової (фінансової) оренди основних засобів. Аудитору необхідно провести поглиблений огляд того, як створюються (пишуться) договори оренди, як розраховуватимуться суми, що підлягають сплаті за цими договорами оренди, та структури платежів (наприклад, умов оплати), які будуть здійснюватися орендодавцю, а також встановити знайомство з процедурою проводки, яка може використовуватися орендодавцем та відображати операції, пов'язані з нарахуванням цих платежів.

Основні засоби, як правило, довгостроково беруть участь у виробничому процесі та залишаються незмінними за більшістю своїх характеристик та форм. Основні засоби з часом втрачають вартість, оскільки вони не мають залишкового або фізичного стану. Зрештою, всі основні засоби перестануть бути придатними для використання або справними.

Коли основні засоби втрачають свої первісні характеристики, вони переносять вартість на вироблені товари (роботи, послуги). Ця передача вартості відбувається шляхом щомісячного накопичення амортизації. Через те, наскільки великий вплив амортизація матиме на показники фінансової та податкової звітності, аудитор повинен ретельно розглянути методи розрахунку амортизації придбаних основних засобів, що використовуються клієнтом. [40]

На основі наших спостережень ми зазначили, що належна процедура аудиту операцій, пов'язаних з основними засобами, є дуже трудомісткою, а також вимагає від аудитора проходження суттєвої підготовки для розуміння як належних стандартів, яких слід дотримуватися, так і конкретних процедур, які необхідно використовувати під час проведення таких аудитів.

2.4. Аналіз основних показників наявності, стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства

Основну частку матеріально-технічної бази будь-якого підприємства, в тому числі ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» становлять основні засоби.

Аналіз основних засобів слід проводити за такими напрямками, розробка яких у комплексі дає можливість оцінити структуру, динаміку і ефективність використання основних засобів і довгострокових інвестицій. Основні напрямки аналізу основних засобів і завдання які необхідно вирішити в межах кожного напрямку представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Основні напрямки і завдання аналізу основних засобів

Основні напрямки аналізу	Завдання аналізу
Аналіз структурної динаміки основних засобів	Оцінка розміру структури вкладень капіталу в основні засоби. Визначення характеру і розміру зміни вартості основних засобів на фінансовий стан підприємства і структуру балансу
Аналіз ефективності використання основних засобів	Аналіз руху основних засобів. Аналіз показників ефективності використання основних засобів. Аналіз використання часу роботи обладнання. Інтегральна оцінка використання обладнання.
Аналіз ефективності витрат на утримання і експлуатацію обладнання	Аналіз витрат на капітальний ремонт. Аналіз витрат на поточний ремонт. Аналіз взаємозв'язку обсягу виробництва, прибутку і витрат по експлуатації обладнання.
Аналіз ефективності інвестицій в основні засоби	Оцінка ефективності капітальних вкладень. Аналіз ефективності залучення кредитів для інвестування.

*складено автором.

Для проведення аналізу ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» основними засобами проаналізуємо їх частку в складі активів (табл.2.9)

Як бачимо за період 2021-2022 роки на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» частка основних засобів в складі активів підприємства становлять значну питому вагу і коливається від 83,67% у 2023 році до 91,83% у 2022 році., дещо менша її величина на -0,28% у 2025 році.

Наочно коливання обсягу основних засобів у складі активів підприємства відображено на рис. 2.2.

Для визначення змін у складі основних засобів проаналізуємо їх структуру, результати аналізу представлено у таблиці 2.10 та на рис.2.3.

Таблиця 2.9

Частка основних засобів у складі активів ПрАТ «ЧОЖК» за 2021-2025 роки

Показники	на 31.12.2021 р.		на 31.12.2022 р.		на 31.12.2023 р.		на 31.12.2024 р.		на 31.12.2025 р.	
	сума, тис грн..	у % до валюти баланс у	сума, тис грн..	у % до валюти балансу	сума, тис грн.	у % до валюти балансу	сума, тис грн..	у % до валюти балансу	сума, тис грн..	у % до валюти балансу
Основні засоби за залишковою вартістю	364614	87,5	669082	91,83	742663	83,67	718425	86,79	675292	91,47
Необоротні активи	364614	87,5	669154	91,83	742735	85,76	719006	86,86	675854	91,55
Оборотні активи	52091	12,5	59493	8,17	123382	14,24	108775	13,14	62385	8,45
Валюта балансу	416705	100,0	728647	100,0	866117	100,0	827781	100,0	738239	100,0

*розраховано за даними балансу ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2025 рр.

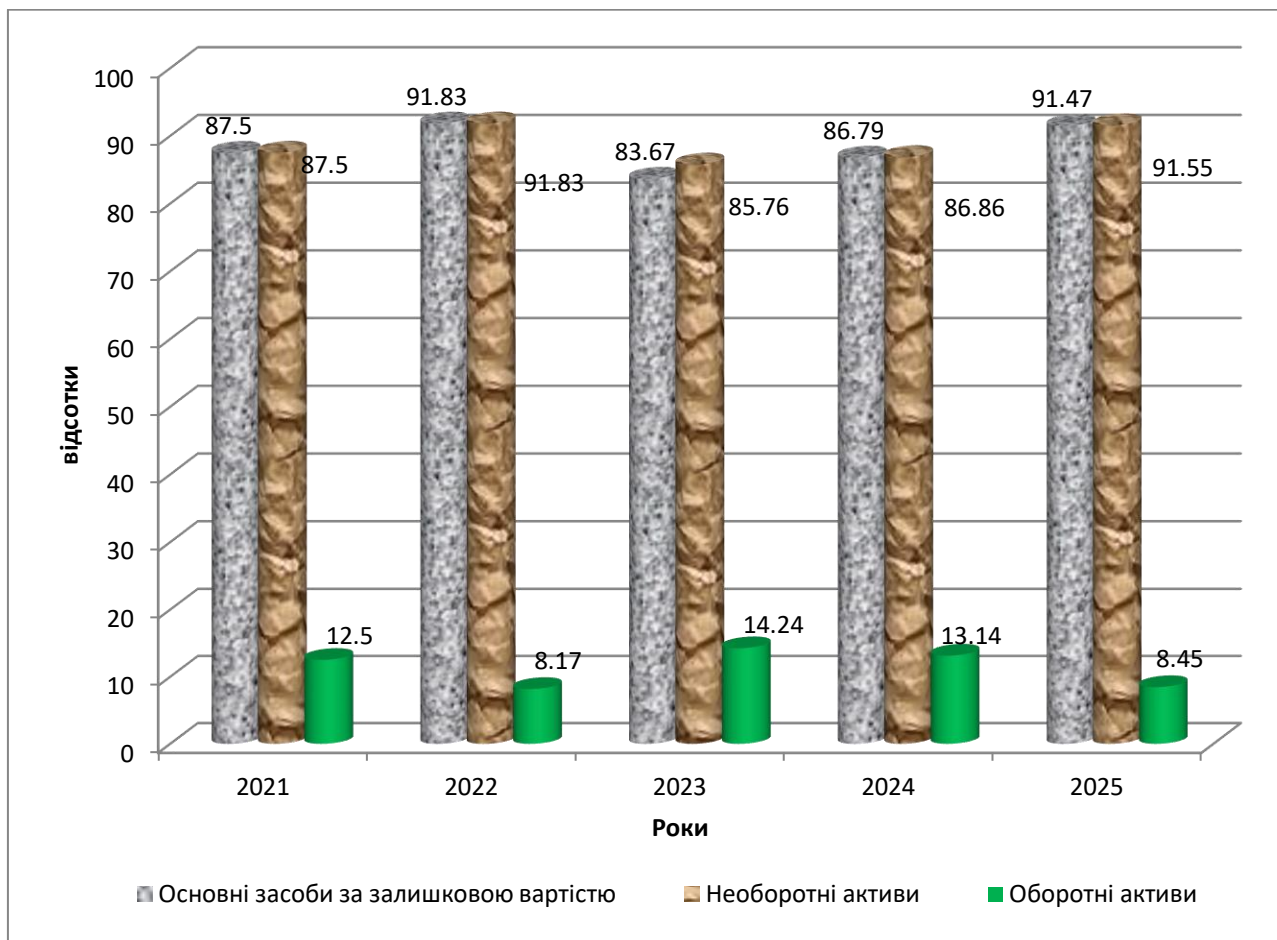

Рис. 2.2. Частка основних засобів в складі активів підприємства за 2021-2022 рр. на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»

Таблиця 2.10

Структура та динаміка основних засобів ПрАТ «ЧОЖК» за 2021-2025 роки

Основні засоби	на 31.12.21 р		на 31.12.22 р		на 31.12.23 р		на 31.12.24 р		на 31.12.25 р		Темп приросту 2025 р до			
	сума, тис грн.	пито ма вага, %	сума, тис грн.	пито ма вага, %	сума, тис грн.	питом а вага, %	сума, тис грн.	пито ма вага, %	сума, тис грн.	пито ма вага, %	2021р, %	2022 р, %	2023 р, %	2025 р, %
Будинки, споруди та передавальні пристрої	210844	57,83	476022	71,15	545339	73,42	539196	75,05	531696	78,74	+152,2	11,7	-2,5	-1,4
Машини та обладнання	145249	39,84	181549	27,13	185288	24,95	166743	23,21	132172	19,57	-9,0	-27,2	-28,6	-20,7
Транспортні засоби	6348	1,74	10188	1,52	10940	1,48	11027	1,54	9759	1,45	+53,7	-4,2	-10,8	-11,5
Інші основні засоби	2173	0,59	1323	0,2	1096	0,15	1459	0,2	1665	0,24	-23,4	+25,8	+51,9	+14,1
РАЗОМ:	364614	100,0	669082	100,0	742663	100,0	718425	100,0	675292	100,0	+85,2	+0,9	-9,1	-6,0

*розраховано за даними фінансової звітності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2025 рр.

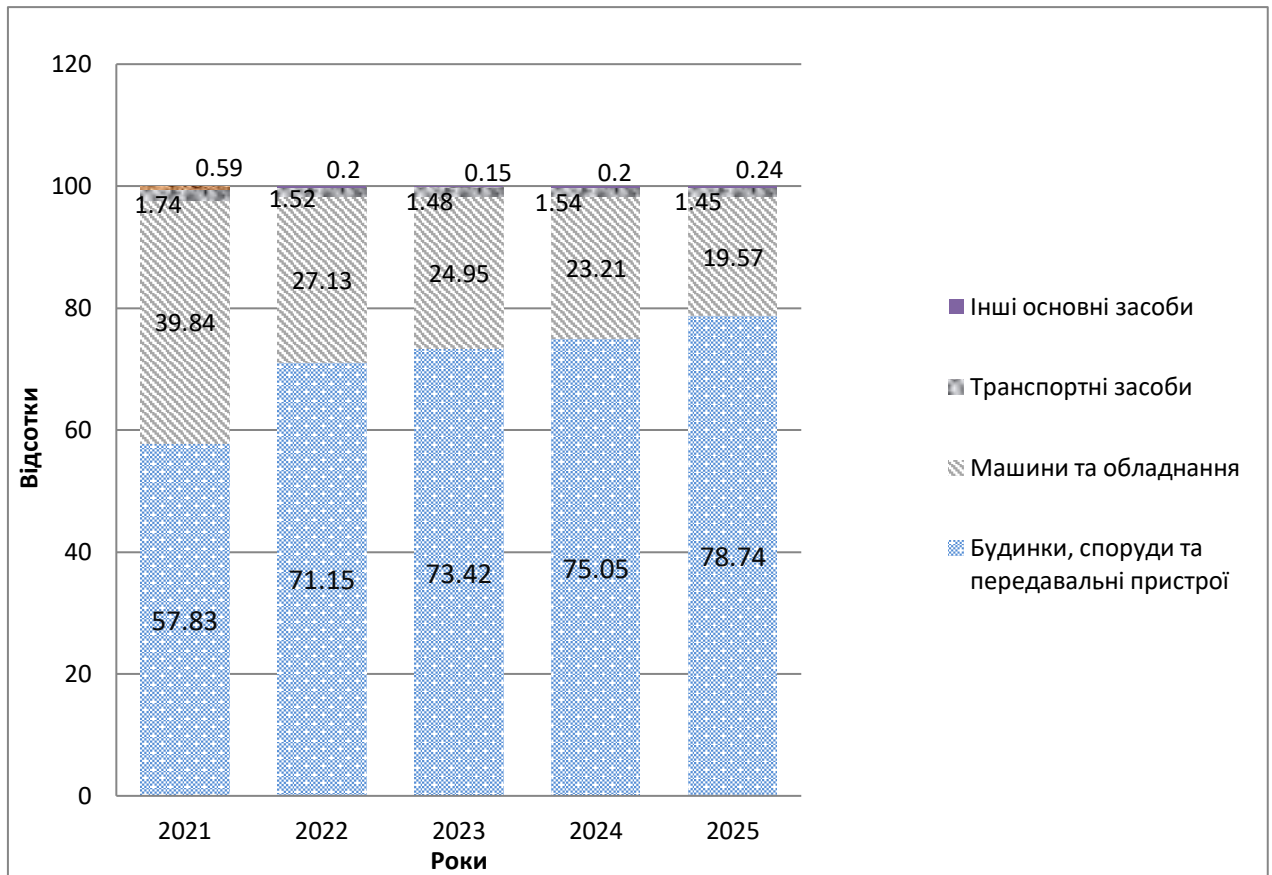

Рис.2.3. Динаміка зміни питомої ваги основних засобів за групами ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2025 рр.

Специфіка діяльності ПРАТ «ЧОЖК» зумовлює особливості структури основних засобів (табл.2.9)

Вартість основних засобів за первісною вартістю на кінець 2023р. становить 773563 тис грн., що на 391425 та 77609 тис грн.. більше, ніж у 2021 та 2022 рр. відповідно. При цьому найбільшу питому вагу в складі активів у 2023 р. становлять будинки, споруди та передавальні пристрої 71,39%, темп приросту відносно 2021 та 2022 рр. становить 158,72 % та 14,55% відповідно.

Другу позицію у структурі основних засобів займають машини і обладнання їх обсяг і питома вага в 2023 році їх становила 204927 тис.грн.або 26,49%, що на 45599 тис. грн. більше за 2022 р. або 3,6%. Однак, слід зазначити, суттєве зростанням обсягу попередньої позиції «Будівлі, споруди та

передавальні пристрої» їх питома вага відносно 2021 року знизилась на 14,47%.

Таким чином, протягом 2021-2023 рр. спостерігається збільшення вартості основних засобів, а з 2024 року відбувається зниження їх вартості. Тому для більш глибокої оцінки руху основних засобів розрахуємо часткові показники стану та руху основних засобів (табл. 2.11).

Сума нарахованого за рік зносу зберігає динаміку зростання: показник на кінець 2025 р. становив 64913 тис. грн., що більше за 2021 р. та 2024 р. відповідно на 47589 та 6466 тис. грн. однак із зростанням первісної вартості основних засобів така ж тенденція спостерігається по коефіцієнту зносу, який на кінець 2025 р. становив 7,9%, а це на 0,66% більше за 2024 р..

Коефіцієнт придатності на кінець 2025 року становила 92,1%, а це на 0,66% нижче за 2024 рік., в той час як на початок року величина даного показника 92,76%, що на 3,25% менше за показник на початок 2024 року.

Таким чином, протягом 2021-2025 рр. спостерігається поступове зниження темпів оновлення матеріально технічної бази досліджуваного підприємства. Однак проведений аналіз свідчить про належний стан основних засобів підприємства.

Таблиця 2.11

Показники стану і руху основних засобів ПРАТ «ЧОЖК» за 2021-2025 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2025 р. від (+,-)			
	2021	2022	2023	2024	2025	2021	2022	2023	2024
1.Вартість введених у дію нових основних засобів(тис. грн.),	22531	25196	29114	34301	23334	+803	-1862	-5780	-10967
2.Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис.грн..	38193 8	69595 4	77356 3	807731	829511	+447573	+13355 7	+55948	+21780
3.Коефіцієнт оновлення основних засобів(р.1/р.2)	0,05	0,03	0,03	0,04	0,03	-0,02	0,00	0,0	-0,01
4.Вартість вибулих основних засобів, тис.грн..	6809	818	49527	151	1554	-5255	+736	-47973	+1403
5.Первісна вартість основних засобів на початок року, тис.грн..	28222 1	38193 8	69595 4	773563	807731	+525510	+42579 3	+11177 7	+34168
6.Коефіцієнт вибуття основних засобів (р.4/ р.5)	0,02	0,002	0,07	0,001	0,002	-0,198	0,0	-0,068	+0,001
7.Сума нарахованого зносу на початок року, тис.грн..	22114	17324	26872	30900	58447	+36333	+41123	+31575	+27547
8.Сума нарахованого зносу на кінець року, тис.грн..	17324	26872	30900	58447	64913	+47589	+38041	34013	+6466
9.Коефіцієнт зносу основних засобів на початок року, % (р.7/ р.5)	7,84	4,54	3,86	3,99	7,24	-0,6	+3,38	+3,38	+3,25
10.Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року, % (р.8 / р.2)	4,54	3,86	3,99	7,24	7,9	+3,36	4,04	3,91	+0,66
11.Коефіцієнт придатності основних засобів на початок року, % (100 – р.9)	92,16	95,46	96,14	96,01	92,76	+0,6	-2,7	-3,38	-3,25
12.Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року, % (100 – р.10)	95,46	96,14	96,01	92,76	92,1	-3,36	-4,04	-3,91	-0,66

Рівень придатності активів на кінець 2025 року становить лише 96,1%, що свідчить про значне оновлення потужностей підприємства за останні роки.

Відповідно до діяльності компанії, існує прямий зв'язок між наявністю та використанням її активів (також відомих як основні засоби). Повинна існувати відповідна структура та склад активів, щоб забезпечити виконання виробничого процесу.

Загальними показниками ефективності використання основних засобів є фондівіддача та фондомісткість.

ROA – продукція, вироблена з використанням 1 гривні основних засобів, дорівнюватиме середньорічній вартості фіксованих доходів, а обсяг виробництва продукції буде виражений як вартість продукції, фізично виробленої компанією, заводом та/або місцем розташування.

Капіталомісткість – зворотна міра рентабельності основних засобів: міра середнього (за вартістю) використання основних засобів для виробництва продукції вартістю 1 гривня (грн.) на підприємстві. Для визначення використання різних компонентів основних засобів значення буде модифіковане стосовно вартості активної частини основних засобів у формулі.

Одним із ключових параметрів для вимірювання виробництва на підприємстві є рентабельність активів; отже, необхідно дослідити, які фактори впливають на цей параметр. У цьому випадку параметр рентабельності активів є дуже складним; він складається з багатьох окремих факторів, що впливають на нього, і багато з цих факторів також можуть мати взаємозалежність між собою.

Аналіз показників ефективності представлено в таблиці 2.12.

Значення в таблиці 2.12 свідчать про те, що протягом 2021-2022 років показник рентабельності активів підприємства знижувався, але з 2023-2025 років він зріс. Зокрема, у 2025 році цей показник становив 0,227 грн. Це на 0,009 грн. більше, ніж у попередньому році (2024) та на 0,227 грн. більше, ніж у попередньому році (2023).

Таблиця 2.12

Аналіз ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат»
за 2021-2025 роки

Показники	Роки					Абсолютне відхилення (+,-) 2025 року від			
	2021	2022	2023	2024	2025	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.
1.Чистий дохід від реалізації, тис. грн..	117399	185486	166965	172299	185812	+68413	+326	+18847	+13513
2.Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн..	332079	538946	734758	790647	818862	+486783	+279916	+84104	+28215
3.Фондовіддача (р.1/р.2), грн.	0,353	0,344	0,227	0,218	0,227	-0,126	-0,117	0,0	+0,009
4.Фондомісткість (р.2 / р.1), грн.	2,828	2,905	4,40	4,589	4,407	+1,579	+1,502	+0,007	-0,182
5.Середньооблікова чисельність штатних працівників (осіб)	491	491	499	504	464	-27	-27	-35	-40
6.Фондоозброєність (тис.грн)	676,33	1097,65	1472,46	1568,74	1764,79	+1088,46	+667,14	+292,33	+196,05

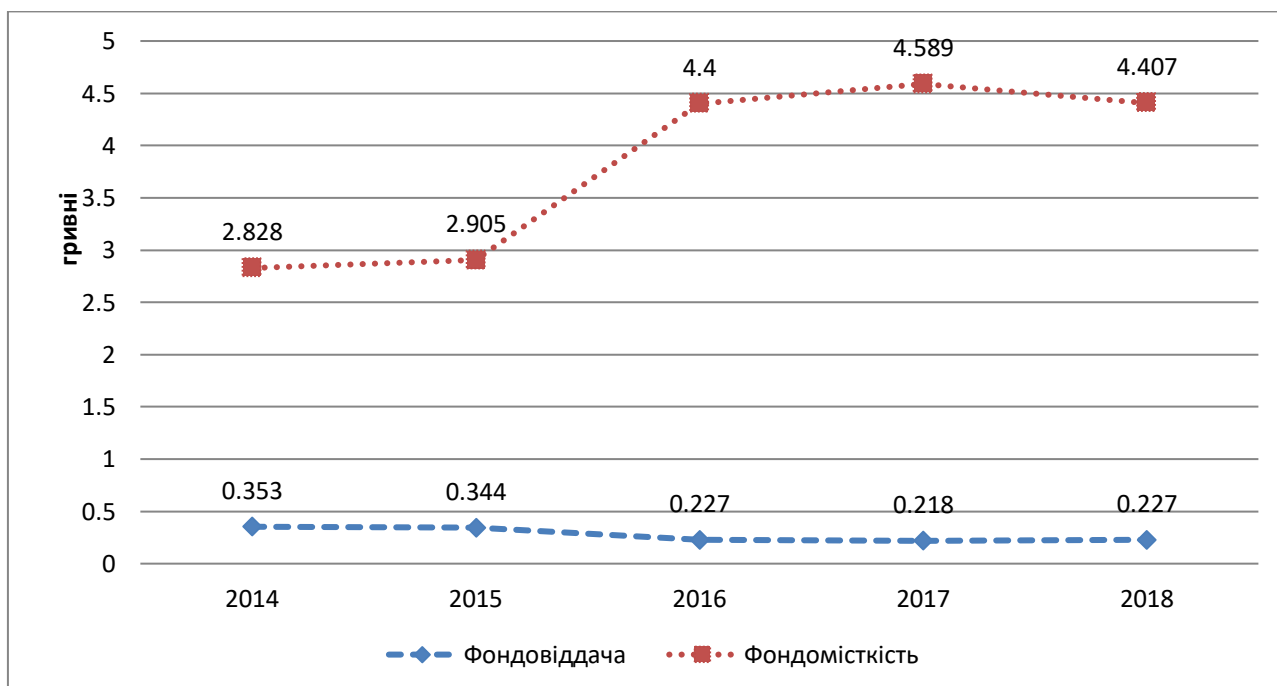
*Розраховано за даними фінансової звітності ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат» за 2021-2025 рр.

Оскільки, показник фондомісткості є оберненим до попереднього показника, тому спостерігається динаміка його зростання з 2021 по 2024 рр. із 2,828 грн. до 4,589 грн., а в 2025 році відбулось зниження даного показника на 0,183 грн.

Що ж стосується фондоозброєності то дані таблиці 2.12 свідчать про динаміку зростання даного показника із 676,33 тис.грн до 1764 тис. грн. на одного працюючого. Таке зростання можна пояснити тим, що середньорічна вартість основних засобів починаючи з 2021 року постійно зростає і в 2025 році становила 818862 тис. грн. а це на 486783 тис. грн. більше ніж у 2021 році та на 84104 тис. грн. за 2024 рік. А середньооблікова чисельність працюючих до 2024 року збільшувалась до 504 осіб, а в 2025 році зменшилась на 40 осіб.

Це є свідченням про автоматизацію виробничих процесів на підприємстві.

Динаміку змін показників ефективності використання основних засобів відображено на рис. 2.4

2.3 Динаміка змін показників використання основних засобів на ПРАТ «ЧОЖК» за 2021-2025 рр.

Отже, підводячи підсумки аналізу ефективності використання основних засобів, можна зробити висновок, що на підприємстві постійно відбувається оновлення матеріально виробничої бази, про що свідчить зростання у 2025 році не тільки показника фондівдачі але й показник фондоозброєності.

Висновки до розділу 2

У будь-якій економіці обліковий процес як технологічна сукупність складається з трьох етапів: первинного, поточного, підсумкового.

Основними об'єктами організації облікового процесу на кожному етапі є: (1) облікова номенклатура, (2) носії облікової інформації, (3) рух носіїв та (4) технології забезпечення облікового процесу.

Документування обліку операцій з передачі основних засобів здійснюється за допомогою таких форм: 03-1 Приймання/Передача (внутрішнє переміщення) основних засобів; 03-6 Інвентарна картка, що використовується для обліку основних засобів; 03-7 Реєстр інвентарних карток для обліку основних засобів; 03-8 Картка рахунку руху основних засобів; та 03-9 Інвентаризаційна відомість основних засобів.

Усі основні засоби, що належать їм або орендуються відповідно до договорів фінансової оренди, або цілісні майнові комплекси, що складаються з основних засобів, обліковуються в електронному вигляді та узагальнюються на рахунку 10 — «Основні засоби».

Аналітичний облік основних засобів ведеться окремо для кожного об'єкта.

Інформація, що генерується в бухгалтерському обліку, використовується для аналізу основних засобів.

Під час аналізу стану та складу основних засобів ви враховуєте як тип майна (також відомого як активи), так і те, як вони змінюються з часом. Аналіз включатиме розгляд того, як кожен тип (або група) змінювався з часом, та створення класифікацій за тим, чи змінилися ці типи (або групи) разом чи окремо.

Оцінка фінансово-господарської діяльності ПАТ «ЧОЖК» дозволила встановити, що необоротні активи складають основну частку активів підприємства.

Операції підприємства мають прямий зв'язок з наявністю та використанням основних засобів, належним чином структурованих та організованих для ефективних виробничих процесів. Для підтримки конкурентної переваги підприємства та максимізації рівня його прибутку важливо постійно оцінювати ефективність використання основних засобів та визначати фактори, які впливатимуть на це використання з часом.

Загальними показниками ефективності використання основних засобів є фондівіддача та фондомісткість.

У період з 2021 по 2022 рік бізнес зазнав зниження норми рентабельності капіталу. З 2023 по 2025 рік норма рентабельності капіталу почне зростати. Наприклад, норма рентабельності капіталу має бути еквівалентна 0,227 гривні у 2025 році. Це на 0,009 гривні більше, ніж у попередньому році (2024) та на 0,227 гривні більше, ніж у попередньому році (2023).

Оскільки показник капіталомісткості є прямо протилежним попередньому, спостерігається тенденція до зростання рівня цього показника між 2021 та 2024 роками (збільшення з 2,828 грн до 4,589 грн), а між 2024 та 2025 роками спостерігається зниження рівня цього показника (зниження на 2 грн).

Достатність капіталу зросла з 676,33 тис. гривень до 1764 тис. гривень на особу протягом чотирьох років. Це зростання зумовлене збільшенням середньорічної вартості основних засобів з 2021 по 2025 рік на 818 862 тис. гривень та 486 783 тис. гривень порівняно з 2021 роком, та 84 104 000 гривень з 2024 року. Крім того, середня чисельність персоналу становила 504 особи у 2024 році, а потім зменшилася на 40 осіб на кінець 2025 року.

Це свідчить про автоматизацію виробничих процесів на підприємстві.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Застосування інформаційних технологій в аудиті основних засобів

Використання сучасних технологічних досягнень для ведення бізнесу може варіюватися від використання юридичних баз даних, таких як «Юридичний консультант» та «Ліга юристів», для можливості пошуку та друку будь-якого відповідного законодавчого документа, необхідного для бухгалтерського обліку, оподаткування та правового регулювання, пов'язаного з веденням підприємницької діяльності, до великих систем управління типу ERP (планування ресурсів підприємства), які можна описати як функціонально повні системи, що керують цілими організаціями, включаючи функції, пов'язані з бухгалтерським обліком, плануванням, офісним адмініструванням та модулями прийняття рішень, що сприяють успішному досягненню основної мети будь-якої компанії – створення прибутку. Головною метою автоматизації бухгалтерської функції підприємства є забезпечення більшої ефективності роботи бухгалтерського відділу та розширення можливостей керівництва контролювати та контролювати фінансово-економічні показники підприємства, щоб забезпечити підвищення загальної ефективності.

Хоча існує багато бухгалтерських програм різного рівня складності для фінансового обліку, автоматизований(і) аудит(и), що проводиться(ються) за допомогою комп'ютерів в Україні, все ще перебуває(ються) на початковій стадії розвитку. Використання сучасних комп'ютерних технологій під час процесу аудиту допоможе покращити не лише науково-технічний стандарт аудиторської організації, але й сприятиме науковому обґрунтуванню її висновків. З цієї причини важливо визначити, як використовувати внутрішній аудит основних засобів у ситуації, що включає комп'ютеризовану обробку інформації.

Дані, що генеруються внутрішньо, є важливими з точки зору внутрішнього аудиту, як оскільки вони представлені стороннім особам поза організацією у стандартному форматі, так і як інформація, доступна для цілей внутрішнього прийняття рішень.

Щоб перетворити вихідні дані на корисну інформацію, вам знадобляться певні типи обладнання та програмного забезпечення. Комп'ютерні інформаційні технології – це система методів та обладнання, яка дозволяє збирати, зберігати, обробляти та передавати дані за допомогою комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення.

Інформаційні технології є частиною ширшого поняття – «комп'ютерна інформаційна система підприємства».

Комп'ютерна інформаційна система для підприємства складається з усіх форм інформації, економіко-математичних методів і моделей, технічних, програмних, технологічних засобів/методів та фахівців, які займаються обробкою інформації та прийняттям управлінських рішень на підприємстві.

Внаслідок поточних обставин, комп'ютерна інформаційна система (KIS) стала невід'ємним компонентом інфраструктури підприємства разом із технологічним обладнанням та персоналом, і слугує втіленням системи управління організацією (включаючи всі функції, визначені в ній). Усі KIS пройдуть один і той самий шлях: від проектування, розробки, впровадження та обслуговування до фаз, що визначають кожну з цих спільних фаз у загальному життєвому циклі конкретної KIS. (рис.3.1).

Практичне застосування комп'ютерної інформаційної системи конкретного підприємства залежить від умов його функціонування та інформаційних запитів користувачів.

На етапі розробки стратегії автоматизації підприємству необхідно передбачити інтегроване програмне забезпечення для обліку і внутрішнього аудиту компанії.

Рис. 3.1. Етапи життєвого циклу комп'ютерної інформаційної системи підприємства [92]

Використання такого підходу підвищить ефективність внутрішнього аудиту як складової системи управління організацією; крім того, взаємозв'язок управлінського обліку та аналізу з внутрішнім аудитом дозволить компанії виявляти та використовувати резерви економії ресурсів, знижувати собівартість продукції та послуг, і зрештою підтримувати фінансову стійкість та прибутковість.

На етапах аналізу вимог та розробки технічних умов важливо забезпечити внесення змін до типових форм обліку основних засобів, що перебувають в управлінні. На цьому ж етапі передбачається, що інформація буде автоматично узагальнюватися з супровідних документів та аналізуватися для політики компанії щодо оновлення основних засобів, при придбанні основних засобів за видами (в тому числі для соціально-економічних цілей) та з метою проведення поточного та капітального ремонту. У процесі формування політики щодо

оновлення та використання основних засобів повинні бути залучені служби бухгалтерського обліку, управлінського обліку та внутрішнього аудиту. Такий комплексний підхід дозволить енергопостачальній компанії забезпечити науково обґрунтовану основу для своєї політики щодо створення, придбання та використання основних засобів.

Вибираючи бухгалтерське програмне забезпечення, підприємствам слід враховувати два ключові фактори, які визначають тип програмного забезпечення, що використовуватиметься: тобто складність завдань та масштаб проекту, який потрібно автоматизувати. Складність комп'ютерних інформаційних систем фірми також визначає, як організувати бухгалтерську діяльність у цих бізнес-одиницях. Процеси, що використовуються для обробки даних, і, отже, швидкість, з якою ця інформація надається, змінюються.

Одна з головних переваг автоматизації в бухгалтерській сфері полягає в тому, що вона змінює спосіб використання технологій, допомагаючи бухгалтерам у виконанні їхніх щоденних завдань шляхом об'єднання різних форм інформації у зручний для керування формат, одночасно усуваючи будь-яку можливість арифметичних помилок або неточних розрахунків певних точок даних. Удосконалені комп'ютерні системи підвищують рівень якості бухгалтерського обліку, що, у свою чергу, підвищить рівень якості інформації, що надається аудиторам як допоміжна документація для аудиту.

Підприємства почали використовувати комп'ютерну обробку всіх або більшості своїх записів про транзакції на основі ІТ для проведення комп'ютерного аудиту. Тому аудиторські фірми розробляють нові способи проведення таких аудитів за допомогою комп'ютерних методологій аудиту та інформаційних технологій.

Програмні продукти для аудиту, такі як ACL та IDEA, широко використовуються в аудиторській сфері по всьому світу. Застосування таких продуктів забезпечить значні переваги для роботи внутрішнього аудитора під час проведення аудиту українських компаній. Переваги включають:

- знаходити записи, внесені незвичними користувачами, використовуючи анонімне або вигадане ім'я, - фільтрувати повторювані транзакції або транзакції, що є звичайними для підприємства, та самостійно аналізувати решту разових записів. - Перевіряти транзакції відповідно до законів та правил бухгалтерського обліку; вести облік відповідно до законодавства та правил складання бухгалтерських записів.

- перевірте суми для кожного рахунку окремо на відповідність звіту або журналу, засвідченому вашим урядом. Перевірте та порівняйте дані за допомогою аудиторського програмного забезпечення, щоб встановити, чи дані є повними, якісними, законними та відповідають вашому оригінальному джерелу даних.

Для багатьох організацій вкрай важливо проводити внутрішній аудит основних засобів, оскільки це необхідна форма управління для кожної компанії, щоб перевірити власні майбутні економічні можливості/вигоди від використання активу(ів). Крім того, завдяки внутрішньому аудиту основних засобів компанія матиме основу для оцінки здатності фірми загалом успішно використовувати можливості економічних вигод, притаманних використанню основних засобів, як частини загального економічного потенціалу компанії. Таким чином, внутрішній аудит основних засобів встановлює показники вимірювання для оцінки ефективності використання загального економічного потенціалу фірми.

Схема аудиту основних засобів з використанням аудиторського програмного забезпечення показана на рис. 3.2.

Ще один спосіб використання ІТ у внутрішньому аудиті – це спеціалізована модульна автоматизована система управління фінансово-господарською діяльністю, яка може сприяти вирішенню проблем внутрішнього аудиту.

Підсистема внутрішнього аудиту основних засобів повинна отримувати інформацію та виконувати функцію контролю, пов'язану з системою обліку цього основного засобу. Цієї мети можна досягти шляхом створення трирівневої

автоматизованої системи робочих місць для управління основними засобами, що базується на визначеній структурі цих основних засобів. (рис. 3.3).

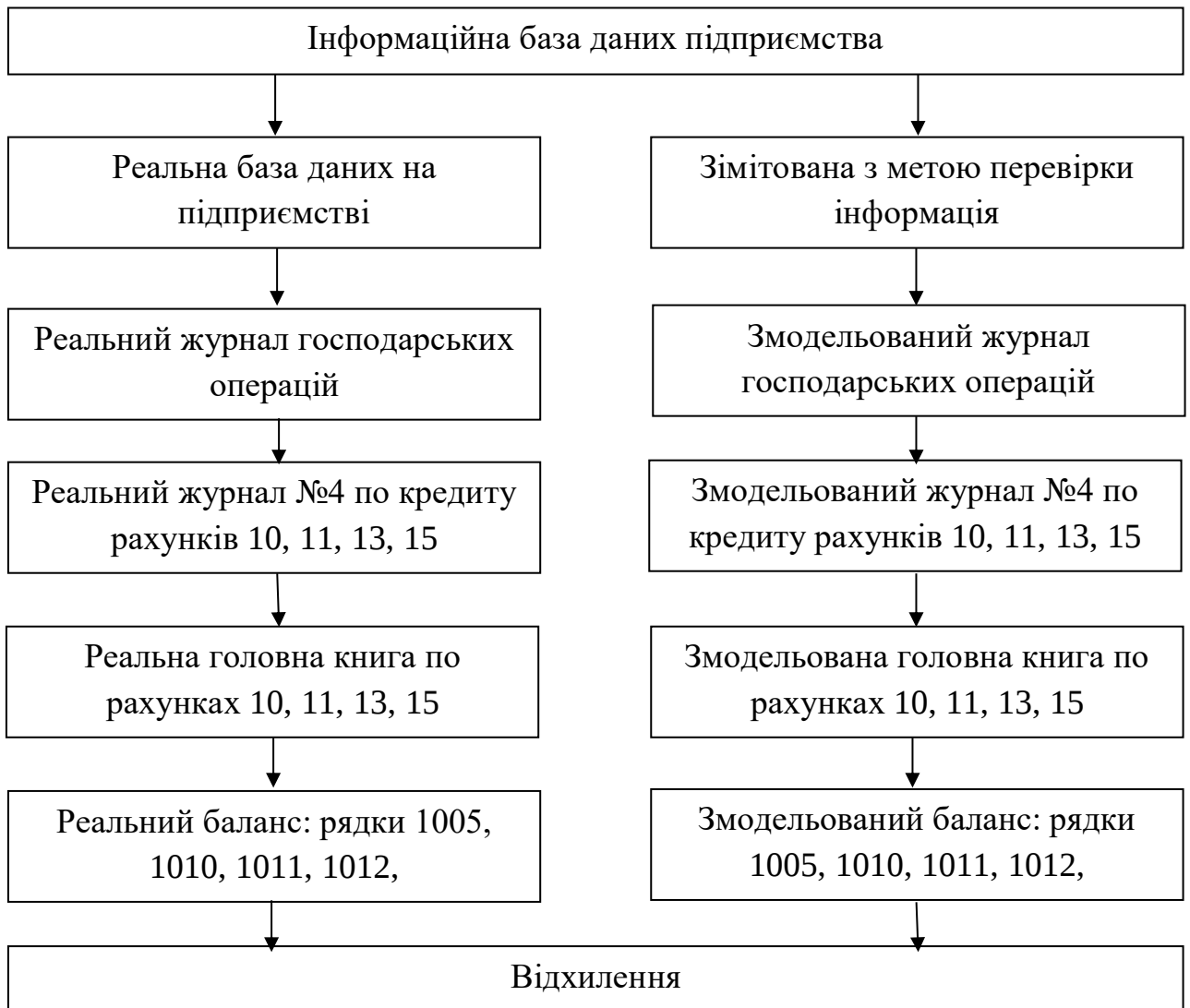

Рис.3.2. Схема аудиторської перевірки основних засобів за допомогою програмного забезпечення аудиту [92]

На АРМ бухгалтера першого рівня здійснюється формування зведеної інформації, підготовка даних для складання звітності.

На АРМ бухгалтера другого рівня проводиться складання звітності, здійснюється аналіз, прогнозування, моделювання даними обліку.

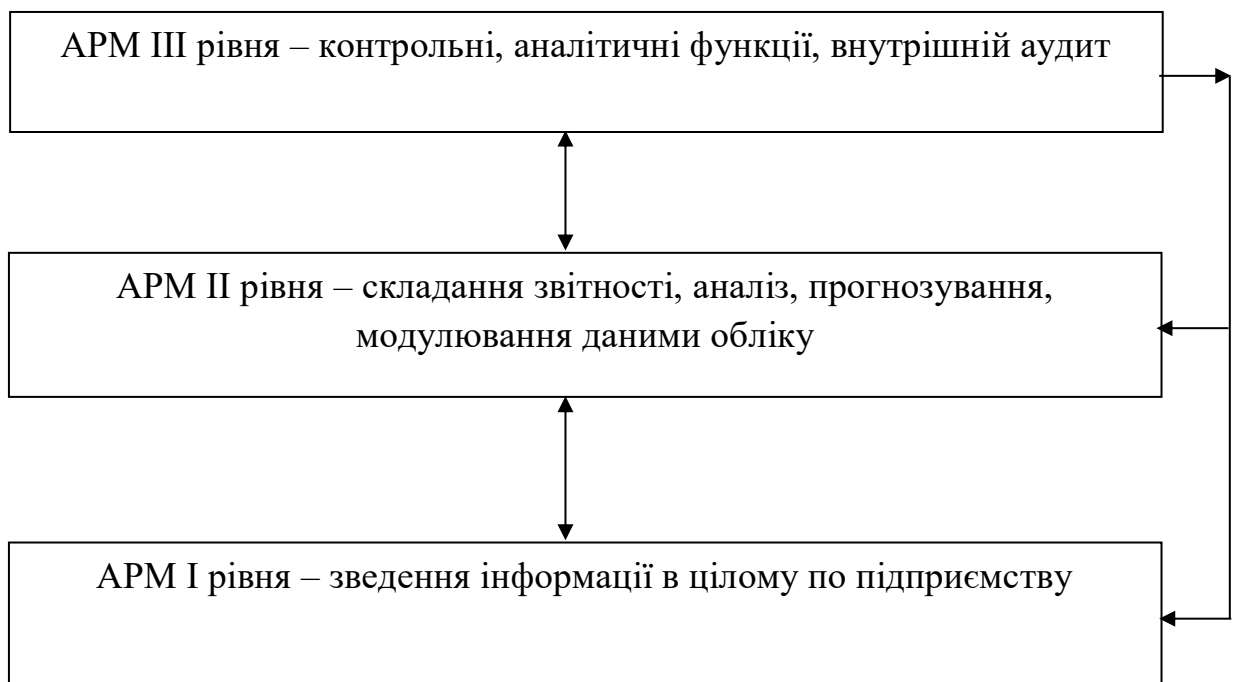

Рис. 3.3. Схема організації автоматизації основних засобів підприємства [92]

На АРМ бухгалтера третього рівня здійснюються контрольні, аналітичні функції, проводиться внутрішній аудит, приймаються управлінські рішення.

За допомогою модуля для проведення внутрішнього аудиту здійснюється систематичний відбір даних, які мають цінність для внутрішнього аудитора, із збереженням цих даних в даному модулі. При цьому доцільно застосовувати два види контролю інформаційної бази:

- систематичний контроль, за якого облікові дані тестуються за усіма встановленими критеріями;
- вибірковий контроль, який здійснюється по певній сукупності даних, наприклад, по операціях з ліквідації об'єктів електричних мереж.

Застосування модуля для здійснення внутрішнього аудиту основних засобів дозволяє провести аналіз по необхідних критеріях для одержання управлінського рішення. При цьому пропонується поетапно здійснювати такі процедури:

1.Планування внутрішнього аудиту відповідно до поставлених аудиторських задач - на даному етапі внутрішній аудитор визначає завдання внутрішнього аудиту основних засобів, складає план перевірки, встановлює обсяг облікової інформації, яку необхідно перевірити.

2.Налаштування модуля внутрішнього аудиту для здійснення запланованої перевірки - на цьому етапі співставляються функціональні можливості модуля з внутрішнього аудиту основних засобів з поставленими задачами та планом. За необхідності здійснюється налаштування існуючої та розробка нової функціональності модуля з внутрішнього аудиту та її адаптація для виконання поставлених задач.

3.Здійснення обробки та тестування даних - перевірка вихідних даних щодо підтвердження їх точності, здійснюється оцінка системи внутрішнього контролю та перевірка системи бухгалтерського обліку.

4.Оцінка результатів здійсненої перевірки.

Необхідною умовою автоматизації внутрішнього аудиту основних засобів є побудова відповідної інформаційної бази – сукупності даних, що підлягають нагромадженню, зберіганню і оновленню в пам'яті системи і призначені для вирішення завдань одночасно як бухгалтерського обліку, так і внутрішнього аудиту основних засобів.

Інформаційна база наявності основних засобів уявляє собою інвентарну картотеку об'єктів основних засобів до якої під'єднані довідники, від якості побудови яких залежить ефективність функціонування автоматизованої системи управління фінансово-економічної діяльності.

Удосконалення системи бухгалтерського обліку посилить ступінь довіри до інформації, яка надається внутрішнім та зовнішнім користувачам та оприлюднюється у фінансовій звітності.

Таким чином, під час здійснення внутрішнього аудиту підприємство може використовувати спеціалізоване програмне забезпечення. Іншим напрямком застосування інформаційних технологій є впровадження окремих модулів внутрішнього аудиту, інтегрованих у автоматизовані системи управління

фінансово-економічною діяльністю. Вибір напрямків застосування інформаційних технологій на підприємствах різних форм господарювання може бути напрямом наукових досліджень.

3.2 Вдосконалення аналізу основних засобів в контексті підвищення результатів діяльності

В умовах ринкової економіки дуже важливим є питання, як оцінити та оцінити стан і розмір необоротних активів підприємства, а також як підвищити їх продуктивність, знайти найкращий спосіб їх оплати та покращити репутацію компанії серед постачальників, партнерів та клієнтів.

Успішний ринок сприятиме діяльності суб'єктів господарювання, визначаючи альтернативні методи використання всіх типів існуючих необоротних активів. Головна мета полягає у визначенні резервів для вдосконалення як щодо структури фінансування, так і щодо того, як вона буде адмініструватися.

Створення максимальних внутрішніх фінансових ресурсів має вирішальне значення для досягнення стабільного зростання підприємства. Чистий прибуток є значним основним внутрішнім фінансовим ресурсом, і на розсуд власників бізнесу він буде реінвестований у майбутнє зростання підприємства. Тому метою підприємства буде отримання чистого прибутку.

Можливі шляхи збільшення чистого прибутку для ПАТ "ЧОЖК":

- Збільшити обсяг виручки від реалізації продукції шляхом укладання довгострокових контрактів з постачальниками сировини та обладнання; переглянути асортиментну політику продукції; використовувати торговельні знижки, ефективні рекламні кампанії; підвищити ефективність роботи відділу продажів підприємства; застосувати нову філософію ведення бізнесу з

контрагентами; використовувати зміну ринкових умов та інші методи збільшення виручки від реалізації продукції.

Ефективність витрат на утримання основних засобів можна підвищити за допомогою аналітичних розрахунків для визначення найкращого поєднання витрат (тобто оптимізації витрат). Прибуток, отриманий від основних засобів, можна збільшити за рахунок фінансування через проектні ініціативи, які є економічно інтенсивними.

Результати дослідження підтвердили, що існує багато причин, чому ПрАТ «ЧОЖК» не приділяє достатньої уваги розвитку та структурі свого менеджменту. Така відсутність зосередженості зрештою призводить до негативних наслідків для компанії в цілому, оскільки фінансова допомога всіх видів залежить від якості матеріально-технічної допомоги. Таким чином, зміни в цих двох аспектах вплинуть на надану фінансову допомогу.

Важливо створити систему організації аналізу статей облікової політики, пов'язаних з основними засобами, на основі таких принципів: 1. Цілеспрямованість - аналіз має бути проведений відповідно до конкретної мети.

2. Цінність отриманої інформації – фактична вигода від використання інформації має бути більшою, ніж витрати на її збір та обробку. 3. Ефективність – «має вирішальне значення для прийняття правильних управлінських рішень на основі аналізу інформації».

Ця галузь досліджень охоплює наукове та економічне обґрунтування вибору конкретних аспектів облікової політики організації стосовно основних засобів. Розробка облікової політики, як і інші управлінські рішення, повинна ґрунтуватися на обґрунтованих міркуваннях та обґрунтуваннях. Цього можна досягти шляхом проведення перспективного аналізу, який «забезпечує основу для визначення найоптимальніших перспективних рішень» [41, с. 50].

Залежно від мети проведення такого аналізу визначаються його об'єкти та завдання (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Об'єкти і задачі перспективного аналізу елементів облікової політики
стосовно основних засобів підприємства

Об'єкти аналізу	Задачі аналізу
1. Критерій суттєвості (значущості)	- визначити вартісний критерій віднесення необоротних активів до основних засобів або малоцінних необоротних матеріальних активів; - визначити значущий розмір відхилення залишкової вартості
	об'єкту основних засобів від ринкової; - визначити поріг суттєвості витрат на відновлення основних засобів, при перевищенні якого витрати розподіляються між декількома звітними періодами.
2. Термін корисного використання	Визначити очікуваний термін корисного використання об'єктів основних засобів.
3. Спосіб амортизації	Вибрати способи амортизації для окремих видів основних засобів.

*Систематизовано автором на підставі джерела [41]

З метою підтвердження правильності обрання елементів облікової політики наприкінці кожного року варто здійснювати ретроспективний аналіз даних, що характеризують стан і ступінь використання основних засобів, і на його основі, у разі потреби, переглядати деякі елементи облікової політики.

Виходячи з даної мети задачами ретроспективного аналізу облікової політики стосовно основних засобів є:

1. Визначення ступеня реальності й об'єктивності інформації, що сформована з урахуванням обраних елементів облікової політики;

2. Розробка рекомендацій із застосування інших способів оцінки й обліку у випадку виявлення значного відхилення облікових даних від реальних. Ця задача ретроспективного аналізу базується на принципі облікової політики, відповідно до якого її положення повинні сприяти одержанню реальної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Якщо ж обрані підприємством елементи облікової політики в значній мірі спотворюють реальні дані, то вони повинні бути переглянуті та замінені на найбільш оптимальні.

Незважаючи на розбіжності в задачах, об'єкти перспективного і ретроспективного аналізу облікової політики однакові.

Слід зазначити, що аналітичні роботи щодо встановлення облікової політики стосовно основних засобів в залежності від розміру підприємства здійснюються як внутрішніми, так і зовнішніми суб'єктами. При цьому, ініціатором проведення аналізу у тому та іншому випадках виступає керівництво підприємства. Отже, зовнішні суб'єкти аналізу, так само як і внутрішні, мають одержувати будь-яку необхідну інформацію про діяльність підприємства, зрозуміло, на умовах конфіденційності.

На великих підприємствах в тому числі на ПРАТ «ЧОЖК» основним координатором аналітичних робіт має виступати аналітичний відділ. Саме його працівники зобов'язані розробляти методичні моделі аналізу із зазначенням об'єктів, цілей, задач, способів і прийомів, а також інформаційного забезпечення аналізу облікової політики стосовно основних засобів. Однак, для досягнення поставлених цілей певні процедури аналізу мають виконувати працівники технічних служб. Це пояснюється тим, що в питаннях експлуатації основних засобів найбільш компетентними є саме технічні відділи. Причому їх функціями мають бути не лише накопичення і систематизація інформації про показники використання об'єктів, а й порівняння їх в динаміці, а також розрахунок показників технічного стану й ефективності використання основних засобів.

На наш погляд, варіант розподілу обов'язків з аналізу елементів облікової політики стосовно основних засобів між службами великих підприємств, що наданий у табл. 3.4., є найбільш оптимальним.

Таблиця 3.4

Розподіл робіт з аналізу елементів облікової політики стосовно основних засобів між службами підприємства

Відділ, відповідальний за виконання робіт	Види робіт
Аналітичний відділ	Складає план аналітичних робіт, здійснює контроль за його виконанням, розробляє методичне забезпечення аналізу, організує, здійснює аналіз і узагальнює його результати, розробляє заходи за підсумками аналізу.
Головний механік	Вивчає стан, умови експлуатації машин і устаткування, виконання плану-графіку ремонту і модернізації

	устаткування, якість і собівартість робіт, повноту використання устаткування і виробничих потужностей. Досліджує технічні характеристики нових зразків устаткування, що існують на ринку.
Головний енергетик	Визначає раціональність споживання енергоресурсів
постачання	Контролює своєчасність і якість забезпечення виробництва матеріально-технічними ресурсами, вивчає ринок нового, більш продуктивного устаткування, стежить за динамікою ринкових цін на аналогічні об'єкти.
Бухгалтерія	Накопичує інформацію про наявність і рух основних засобів, суми амортизації, витрати на відновлення та поліпшення об'єктів.

*складено автором

Крім того, така інформація носить більш реальний характер, оскільки її надають фахівці, компетентні у своїй сфері діяльності. Найбільшими знаннями причин фізичного і морального зносу конкретного устаткування, що необхідні при виборі способу амортизації, володіє головний механік підприємства; інформацію щодо ринкових цін на аналогічне устаткування краще інших збере відділ постачання; дані про фактичні витрати на відновлення та поліпшення основних засобів надасть бухгалтерія.

На досліджуваному підприємстві аналіз елементів облікової політики стосовно основних засобів не уніфікований. Уніфікація припускає створення типових методик і інструкцій, вихідних форм і таблиць, стандартних програм, єдиних критеріїв оцінки, що забезпечує порівнянність, зведення результатів аналізу на більш високому рівні управління, зменшує витрати засобів і часу на аналіз і, у підсумку, сприяє підвищенню його ефективності.

Глибина і результативність аналізу елементів облікової політики відносно основних засобів залежить від вірогідності, точності, обсягу і своєчасності одержання інформації, що використовується. Вона виступає свого роду матеріалом для побудови певних аналітичних моделей і від її якості залежить вірогідність, а, отже, і корисність результатів дослідження.

Розглядаючи питання інформаційного забезпечення аналізу облікової політики варто констатувати його незадовільний стан. У даний час не завжди можна одержати необхідні відомості для вирішення аналітичних задач. При

цьому причиною недостатчі даних для аналізу елементів облікової політики є не комерційна таємниця (основна проблема інформаційного забезпечення зовнішнього аналізу), а відсутність необхідних джерел інформації на підприємстві.

Найбільш актуальною на сьогодні є проблема визначення ринкової вартості основних засобів, що найчастіше приводить до перекручування первісної вартості об'єктів, що надходять на підприємства безкоштовно, у результаті обміну на подібні або неподібні активи, а також як внесок у статутний капітал. Також неможливість підприємствами визначити ринкову вартість основних засобів без залучення незалежного експерта-оцінювача є основною причиною відмови від їх переоцінки на дату балансу, що негативно впливає на релевантність звітних показників. Причиною ж неможливості самостійно визначати ринкову вартість наявних на підприємстві об'єктів є відсутність загальнодоступних збірників ринкових цін, як на товари, що згодом стають основними засобами підприємства, так і на послуги з їх перевезення, монтажу й оцінки.

Відчувається потреба в інформації про терміни корисного використання основних засобів на підприємствах, об'єднаних за видами діяльності. Необхідність публікації таких показників обумовлена тим, що підприємства, встановлюючи очікуваний термін корисного використання основних засобів, повинні спиратися на середній фактичний термін використання аналогічних об'єктів за галуззю. При цьому, більшість підприємств, не маючи власного досвіду використання деяких видів основних засобів, змушені покладатися на дані аналогічних підприємств. Це і є причиною необхідності розміщення в галузевих статистичних збірниках інформації про середню тривалість використання розповсюджених видів основних засобів.

Таке нововведення, у свою чергу, призведе до необхідності доповнення форм статистичної звітності новим показником – фактичний термін корисного використання основних засобів, ліквідованих у звітному періоді.

На нашу думку, інформаційне забезпечення аналізу не повинне містити

блок нормативно-правових актів. Дійсно, ці документи беруть участь у формуванні фактографічної інформації, однак до функцій аналітика не входить перевірка її відповідності вимогам законодавчих і нормативних документів. Аналітик у своїй діяльності має ґрунтуватися на припущенні, що надана йому інформація вже оцінена контролюючими органами як доброякісна.

Основним джерелом як внутрішньої, так і зовнішньої інформації є фінансова звітність. Однак, загальновідомо, що бухгалтерський облік не завжди надає достатньо об'єктивні відомості про основні засоби.

В умовах жорсткої регламентації бухгалтерського обліку, уніфікації форм фінансової звітності одним з основних джерел інформації виступають дані управлінського обліку. Являючись внутрішнім обліком, спрямованим на забезпечення потреб керівництва, форми управлінської звітності будуються в залежності від особливостей діяльності підприємства і потреб аналітика, що, у свою чергу, залежать від обраної методики аналізу.

Після виконання аналітичних процедур формується вихідна інформація. Її відмінність від вхідної полягає в тому, що вона містить кінцевий результат аналітичного процесу. Розповсюдженою є думка, що результати аналізу полягають у розрахованих абсолютних і відносних показниках, побудованих моделях детермінованої або стохастичної залежності. Однак, ці дані є лише частиною продукції аналітика, що сама по собі не є релевантною. Для того, щоб розраховані показники були зрозумілі користувачам, вони повинні бути максимально пояснені висновками.

У зв'язку з цим, всю вихідну інформацію в залежності від її змісту слід класифікувати на:

- розрахункову – дані аналітичних розрахунків у виді таблиць, математичних моделей;
- візуальну – забезпечують візуальність розрахункової інформації у вигляді графіків, діаграм, рисунків;
- пояснювальну – пояснює, обґрунтовує цифрові дані й аналітичні моделі в текстовому виді.

Результати аналізу обов'язково повинні розкриватися всіма трьома видами вихідної інформації, що забезпечить їх повноту, наочність і ясність. Так, при визначенні вартісного критерію віднесення необоротних активів до основних засобів або малоцінних необоротних матеріальних активів результати мають бути виражені в економіко-математичній моделі залежності вартісного критерію від припустимої похибки у визначенні розміру прибутку (розрахункова частина вихідної інформації); графіках, що ілюструють шукану залежність (візуальна частина), і описаних рекомендаціях добору умов, необхідних для визначення за допомогою отриманої моделі оптимального вартісного критерію (пояснювальна частина).

Наступним елементом організаційно-інформаційної моделі аналізу облікової політики щодо основних засобів є методичний інструментарій. Способи і прийоми, що застосовуються в процесі аналізу, мають залежати від мети його проведення. Оскільки метою аналізу облікової політики є, як зазначалося, обґрунтування вибору найбільш доцільних елементів, то для її досягнення необхідно застосовувати способи оптимізації показників, найбільш розповсюдженими серед яких є економіко-математичні методи.

В даний час широке розповсюдження мають неформальні способи і прийоми аналізу – способи експертних оцінок, ситуаційного аналізу і прогнозування. Вони засновані на описі процедур на логічному рівні, без застосування чіткої аналітичної залежності і базуються на досвіді та інтуїції аналітиків, що і є причиною їх затребуваності. В сучасних умовах оцінка багатьох елементів облікової політики стосовно основних засобів можлива тільки за допомогою даних способів.

Так, у зв'язку з тим, що залежність суми амортизації від факторів, що впливають на знос основних засобів, носить досить умовний характер, застосування способів стохастичного або детермінованого аналізу при виборі способів амортизації не забезпечить бажаного результату. Отже, у тих випадках, коли неможливо визначити чітку аналітичну залежність, доцільно застосовувати евристичні (нетрадиційні) способи.

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати про необхідність здійснення аналізу елементів облікової політики в частині розкриття інформації про основні засоби підприємства. З метою удосконалення аналітичного процесу розроблено організаційно-інформаційну модель даного напрямку аналізу і розкрито її елементи.

Практична реалізація зазначених заходів дозволить досягти позитивного результату щодо підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому.

Висновки до розділу 3

З метою формування достовірної інформації в обліку і звітності ПРАТ «ЧОЖК» про стан та рух основних засобів найбільш придатною є 1С: Бухгалтерія 8.0. Ця програма не має макромови, однак у ній наявна вбудована об'єктно-орієнтована мова програмування і розвинуте інтерактивне середовище, що дає змогу змінювати типові конфігурації для своїх потреб чи навіть повністю переписати їх.

Обраний програмний продукт є цілком інтегрованою системою, що містить усі функції, необхідні для обліку господарських процесів. Компонента „Облік основних засобів” використовується для управління і спостереження за основними засобами за допомогою інтегрованої системи. конкретні задачі якої наведено в табл. Періодичність виконання може бути різною та встановлюється підприємством самостійно.

Найбільше значення для стабільного розвитку підприємства має формування максимально можливих обсягів внутрішніх власних фінансових ресурсів. Оскільки найбільш вагомим джерелом утворення внутрішніх власних фінансових ресурсів є чистий прибуток, який відповідно до рішення власників підприємства реінвестується в його подальший розвиток, тому його отримання є головною метою діяльності підприємства.

Удосконалення системи бухгалтерського обліку посилить ступінь довіри до інформації, яка надається внутрішнім та зовнішнім користувачам та оприлюднюється у фінансовій звітності.

Таким чином, під час здійснення внутрішнього аудиту підприємство може використовувати спеціалізоване програмне забезпечення. Іншим напрямком застосування інформаційних технологій є впровадження окремих модулів внутрішнього аудиту, інтегрованих у автоматизовані системи управління фінансово-економічною діяльністю. Вибір напрямків застосування інформаційних технологій на підприємствах різних форм господарювання може бути напрямом наукових досліджень

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Управління основними активами підприємства значною мірою залежить від поточного стану ринку та економіки загалом. Основні засоби також є невід'ємною частиною активної бази підприємства; тому вони є ключовим заходом забезпечення підприємства ресурсами, необхідними для належного ведення його фінансових операцій. Крім того, через існування жорсткої конкуренції та економічної нестабільності підприємства постійно стикаються з труднощами у визначенні оптимальної організації та методів обліку, аналізу та аудиту своїх основних активів.

Підприємство повинно постійно виробляти основний капітал, якщо воно хоче нормально працювати. Розвиток ринкової економіки та сучасний економічний клімат вимагають чіткішого визначення терміна «основний капітал». У сучасній академічній літературі не існує єдиного визначення основного капіталу; цей факт відображає складність основного капіталу як економічного явища. Тим не менш, усі дослідники погоджуються, що активи є основним компонентом основного капіталу підприємства.

Регенерація основних засобів стосується постійного повернення початкової вартості основних та нематеріальних активів за рахунок амортизаційного резерву, а також оновлення активів на основі нового рівня технологій, нових характеристик чи методів, або збільшення вартості основних засобів завдяки вдосконаленню виробництва. Бухгалтерська та аналітична перевірка, проведена разом із функцією аудиту, будуть критично важливими для управління регенерацією основних засобів.

Основні засоби складаються з фізичного майна, яким володіє суб'єкт господарювання та яке він використовує для виробництва або постачання товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або здійснення адміністративної та соціальної діяльності. Очікується, що ці активи

залишатимуться у використанні довше одного операційного циклу (більше одного року).

Облік діяльності з основними засобами полягає в основному в реєстрації наступного: надходження нових основних засобів; вибуття основних засобів у зв'язку з продажем, даруванням або знищенням активу (5); надходження від пропозиції основних засобів на продаж; та амортизація основних засобів з часом (6). Усі дії, пов'язані з рухом основних засобів у ПрАТ "ЧОЖК", повинні бути задокументовані з використанням наступних документів (7).

ОЗ -1 «Акт прийому-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів »;

- ОЗ -6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»;
- ОЗ -7 «Реєстр інвентарних карток по обліку основних засобів »;
- ОЗ -8 «Картка обліку руху основних засобів »;
- ОЗ -9 «Інвентарний список основних засобів ».

Облік основних засобів, що задіяні у виробничій діяльності підприємства, буде здійснюватися на рахунку № 10 «Матеріальні активи» з використанням субрахунків (рахунків другого порядку) відповідно до їх виробничої вартості або вартості придбання, доставки, монтажу, транспортування (страхування), а також витрат на державну реєстрацію, реконструкцію та модернізацію.

Рахунок 10 «Основні засоби» використовується для ведення та узагальнення синтетичного обліку підприємства щодо основних засобів, що перебувають у його власності, та основних засобів, отриманих ним у фінансовий лізинг. Він також надає зведену інформацію про всі цілісні майнові комплекси основних засобів, що передаються в лізинг.

Аналітичний облік основних засобів ведеться для кожного окремого активу; проте інші матеріальні активи, які не кваліфікуються як одна з класифікацій основних засобів, що обліковуються в розділі 10 «Основні засоби», натомість розглядаються як необоротні матеріальні активи та мають власну категорію для цілей відстеження та обліку.

ПрАТ "ЧОЖК" застосовує метод прямолінійного нарахування амортизації основних засобів відповідно до затвердженої облікової політики. Аналіз даних, отриманих в результаті бухгалтерського обліку, дає уявлення про історію основних засобів ПрАТ "ЧОЖК". Огляд фінансових результатів та стану ПрАТ "ЧОЖК" показує, що необоротні основні засоби займають більшу частину фізичних активів компанії.

Загалом, порівняно з рекомендованими значеннями залишкової вартості основних засобів підприємства (30-50%), залишкова вартість, визначена діяльністю підприємства, вища за рекомендований максимум. Це значною мірою пов'язано з виробничими операціями підприємств, які загалом повністю механізовані/автоматизовані.

Діяльність компанії безпосередньо залежить від її здатності отримувати та використовувати основні засоби, які можна розподілити правильним чином, структурно та у відповідному складі для реалізації її виробництва. Щоб зберегти конкурентну позицію на ринку та досягти належного обсягу прибутку, керівництво повинно постійно оцінювати, як використовуються основні засоби, та оцінювати, які фактори впливають на ці зміни.

Загальними показниками ефективності використання основних засобів є фондівіддача та фондомісткість.

Показник рентабельності активів (ROA) компанії знизився як у 2021, так і у 2022 роках; проте з 2023 по 2025 рік цей показник зростає, особливо у 2025 році, коли значення ROA на одне підприємство становило 0,227 гривні, що на 0,009 гривні вище, ніж у 2024 році, та залишається таким самим, як у 2023 році.

Як показник, що відображає капіталомісткість, зворотна тенденція означала б тенденцію до зростання за період 2021-2024 років з 2828 грн. до 4589 грн. Тоді як у 2025 році ця тенденція змінилася на протилежну зі зменшенням на 0,183 грн.

У таблиці 2.12 показано, що показник капіталомісткості (KI) значно зріс з 676,33 грн на одного працівника у 2021 році до 1764 грн на одного працівника у 2025 році. Збільшення KI узгоджується зі збільшенням загальної вартості

основних засобів, що використовуються протягом цього періоду; вона зросла на 486,78 млн грн між 2021 і 2025 роками та на 84,11 млн грн між 2024 і 2025 роками. Крім того, загальна кількість працівників протягом цих дат дуже незначно коливалася (504 працівники у 2024 році та 464 працівники у 2025 році).

Це свідчить про автоматизацію виробничих процесів на підприємстві.

Незважаючи на те, що необхідність автоматизації бухгалтерського обліку є очевидною, зазвичай це питання важко вирішити.

Сучасні дослідження показують, що навіть більшість традиційних бухгалтерських програм обмежені у своїй здатності надавати комплексні рішення для кількох типів проблем, що виникають у процесі виконання однієї або кількох бухгалтерських функцій. Тому програмні рішення, які найкраще відповідають цим потребам і застосовують систематичну методологію для автоматизації та спрощення бухгалтерських функцій, мають занадто високу ціну порівняно з іншими аналогічними продуктами.

Автоматизований метод вирішення проблем, пов'язаних з фінансовим управлінням основними засобами, полягає у створенні та підтримці системи для запису місцезнаходження/історії/дат основного засобу. Система буде розроблена на основі файлу, який містить список усіх основних засобів (файл інвентаризації). Бухгалтер не зможе вручну обробляти будь-які дані у файлі інвентаризації, оскільки він постійно використовує своє робоче місце для введення інформації про основний засіб у комп'ютерну систему.

Для досягнення стабільного розвитку підприємства вкрай важливо, щоб підприємство генерувало якомога більший обсяг внутрішнього або власного фінансування. Чистий прибуток є найважливішим джерелом генерування внутрішнього або власного фінансування, і він реінвестується в діяльність компанії на розсуд власників. Таким чином, отримання чистого прибутку є головною метою діяльності підприємства.

Удосконалення системи бухгалтерського обліку підвищить ступінь довіри до інформації, що надається внутрішнім та зовнішнім користувачам і публікується у фінансовій звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М.,. Бухгалтерський облік: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Азаренкова Г.М., Самородова Н.М. - Харків: ХФ УАБС, 2002 р. - 257с.
2. АлПрАТова Н. Амортизація податкова і бухгалтерська: загальне і розбіжності / АлПрАТова Н. // Все про бухгалтерський облік. – 2013. - № 50 (838). – с.10 – 18
3. Андрійчук, В. Г. Економіка аграрних підприємств [Текст] / за ред. В. Г. Андрійчука. – Львів: Світ, 2008. – 285 с.
4. Батіщев В. Методи нарахування амортизації: вибір має бути усвідомленим/ Батіщев В. // Бухгалтерія. – 2010. - № 30 (445). – с.127-132
5. Безуглий А. Амортизація основного капіталу: про перенесення закордонного досвіду / Безуглий А., Кисельова Я. // Бізнес-інформ. – 2009. - № 23-24. – с.85 – 87
6. Більський, В. Г. Машиновикористання і робоздатність техніки [Текст] / В. Г. Більський // Соціально-економічна ситуація та шляхи подолання кризового стану в агропромисловому комплексі України. – Київ: ІАЕ, 2005. – С. 233-238.
7. Білоусько В.С. Бєленкова М.І. Теорія бухгалтерського обліку : Навч.посібник / Білоусько В.С. Бєленкова М.І. /ХНАУ ім. В.В.Докучаєва , - Х.,2006-367с.
8. Білуха Т.М. Курс аудиту: Підручник- друге видання: перероблене і доповнене / Білуха Т.М. -К.:вища школа. Товариство «Звання»,КОО,2004 ,574 с.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: затверджено Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2014. URL: <http://vobu.ua/ukr/documents/item/mizhnarodnijstandart-bukhgalterskogo-obliku-16-osnovni-zasobi>.

- 10.Бутинець. Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / Національна академія статистики, обліку та аудиту. Житомир, 2013. 672 с.
- 11.Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика. Навчально-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. - Київ: Центр учбової літератури. - 2010 р. - 536с.
- 12.Вігуржинська С. Ю. Економіка підприємства [Текст] :конспект лекцій/ С. Ю. Вігуржинська. – Одеса: 2005.
- 13.Велш Глен А., Основи фінансового обліку (Пер. з англ.. О.Мінін, О.Ткач) / Велш Глен А., Шорт Данієл Г. – К.: Основи, 2006. – 943 с.
- 14.Волкова І.А.Фінансовий облік-1: навч. Посібник / Волкова І.А. .—К.: Центр учбової літератури, 2008.—228 с.
- 15.Волкова І.А. Фінансовий облік-2: навч. посіб. (для студ. вищ. навч. зал.) / І.А.Волкова – К.: Центр учбової літератури, 2009.—224 с.
- 16.Войтенко, Т. Все про облік основних засобів (фондів) [Текст] / Т. Войтенко, О. Піроженко, О. Маханько, В. Кузнецов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор. – 2008. – 440 с.
- 17.Гарасим П.М. Первинний та аналітичний облік на підприємстві. Навчальний посібник / Гарасим П.М., Журавель Г.П. та ін... - Тернопіль. - 2005 р. - 464с.
- 18.Гладких Т.В. Фінансовий облік: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / Т.В.Гладких; Міністерство освіти і науки України, Полтавський університет споживчої кооперації України. - Київ: Центр навчальної літератури. - 2007 р. - 480с.
- 19.Гуцаленко Л.В. Організація обліку і аудиту основних засобів /Л.В. Гуцаленко, А.С. Гловюк, І.В. Ковальчук // Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. – 2024. – Випуск 8. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/123.pdf
- 20.Гилка М. Д. Іноземні інвестиції як одне з джерел відтворення основного капіталу в сільськогосподарських підприємствах Чернівецької області [Електронний ресурс] / М. Д. Гилка // Збірник наукових праць НУ ДПСУ. –

2010. – №1. – С. 57–65. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Znpnudps/index.html>
21. Галецька Т. І., Хазанюк А. М. Особливості обліку основних засобів на підприємстві та шляхи його вдосконалення. Національний університет «Острозька академія». 2020. URL : <https://eprints.cdu.edu.ua/4652/1/hazanyk.pdf>
22. Городянська Л.В. Відтворення основних засобів на підприємствах України : теорія і практика обліку і аналізу / Л.В. Городянська. – К. : КНЕУ, 2008. – 224 с.
23. Горбань С. Ю. Оцінка основних засобів за справедливою вартістю: вимога сьогодення. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 820-824. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/124.pdf
24. Гнатенко Є.П. Алгоритм аналізу основних засобів на підприємстві [Електронний ресурс]./ Є.П. Гнатенко. – Режим доступу: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1220/pdf>
25. Економіка підприємства [Текст] : підручник / за заг. ред. Л.Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2021.с. 768.
26. Економічний аналіз : Навч. посібник / За ред. Волкової Н. А./ Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та ін. Одеса: ОНЕУ. 2015. 310 с.
27. Жадан Т.А. Економічна сутність основних засобів підприємства: обліковий аспект /Т.А. Жадан, Н.В. Лозова/ // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2022. – Випуск 8. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/8-2022/233.pdf>
28. Жолнович Т. І. Особливості проведення аудиту основних засобів. / Т. І. Жолнович. / Електронний архів наукових публікацій.—2012.— №30 —С. 59-61.
29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

30. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність Закон України № 2258-VIII від 21.12.2017 р. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2258-19>
31. Іванова Н.А., Ролінський О.В. Організація і методика аудиту: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 216 с. 7. Кузнєцова О. М. Методика аудиту основних засобів // Управління розвитком. – 2012. – № 7. – С.111-113.
32. Коваленко О. В., Громова І. В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Вип. 7. С. 20-27. URL : https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_7_020.pdf
33. Карпова Є.П. ,Отенко І.П. Економічний аналіз: Учбовий посібник для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання Харків : ВД / Карпова Є.П. ,Отенко І.П. - «ІЖЕК»,2005
34. Кіндрацька Г.І., Економічний аналіз: Підручник / За ред.. проф. А.Г. Загороднього - 3-тє вид, перероб. і доп. - Київ: Знання. - 2008 р. - 487с.
35. Коблянська О.І. Фінансовий облік: Навчальний посібник / О.І. Коблянська. - 2-ге вид., випр. і доп. - Київ: Знання. - 2007 р. - 472с.
36. Кожанова Є.П. Економічний аналіз: Учбовий посібник для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання/ Кожанова Є.П., Отенко І.П. - Харків: ВД «ІНЖЕК». - 2009 р.-344с.
37. Колісник О. П., Поліщук М. С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 19. С. 1282-1289 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-191> URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/191.pdf
38. Крамаренко Г.О., Фінансовий аналіз: Підручник / Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. - Київ: Центр учбової літератури. - 2008 р. - 392с.
39. Кузнєцов В. Великий словник бухгалтера / В. Кузнєцов, О. Михайленко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х. : Фактор, 2005. – 532 с.
40. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Основи аудиту : навч.пос. для студентів вищих закладів освіти.-К: Львів: «Новий світ» 2006,504с.

41. Кундря-Висоцька О.П. Організація обліку: Навчальний посібник / О.П.Кундря-Висоцька: Міністерство освіти і науки України; Львівський банківський інститут. - 2-ге вид., стереотип. - Київ: Алерта. - 2007 р. - 224с.
42. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика. -3-тє вид. Навчальний посібник/ Лень В.С., Гливенко В.В. - Київ: Центр учбової літератури. - 2008 р. - 608с.
43. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / Литвин Б.М. - Київ: «Хай Тек-Прес». - 2008 р. - 336с.
44. ЛоПРАТовська, О., Нікольчук, Ю., Бондарук, С. Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. Трансформаційна економіка. 2023. (5 (05)). С 75-81. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-5-13>.
45. Мазур А.В. Поняття та класифікація основних засобів підприємства [Електронний ресурс] / А.В. Мазур. – Режим доступу : <http://gisap.eu/ru/node/536>.
46. Матушкіна М.П. Генезис категорії «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]/ М.П. Матушкіна /.- Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2021/5/40.pdf>
47. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. пос. / Мец В.О. — Київ: Вища школа, 2003—278 с.
48. Мних Е.В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві / Мних Е.В. . - Київ: 2003 р. - 342с.
49. Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність : Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_023
50. Павлюк І. Кореспонденція рахунків як основа для організації та ведення раціонального бухгалтерського обліку основних засобів / І.Павлюк // Науково-практичний журнал Бухгалтерський облік і аудит.- 2012. - №9 , С. 18
51. Павлюк І. Зменшення та відношення корисності основних засобів / Іван

- Павлюк // Науково-практичний журнал Бухгалтерський облік і аудит . – 2012. - №12. - С. 21
- 52.Погорєлова О., Ришняк Н. Правові засади організації матеріального стимулювання праці персоналу/ Погорєлова О., Ришняк Н. // Економіст. - 2010 р. - №7 липень - с.53-55.
- 53.Пиріжок Є.С. Поняття “основні засоби” та канали їх вибуття на підприємстві / Є.С. Пиріжок, Н.Т. Кулікова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2011. – Вип. 2(20). – С. 397-405.
- 54..Павленова К.О. Шляхи покращення стану та ефективності використання основних засобів на підприємстві [Електронний ресурс] – Режим 192 доступу : www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/47997.doc.htm
- 55.Податковий кодекс України. Редакція від 01. 04. 2023 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#>
- 56.Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій // Затверджено наказом міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
- 57.Попівняк Ю.М. Проблемні аспекти трактування витрат: наука та практика // Вісник Львів- ського університету.– Серія: Економічна. – №37/2. – Львів, 2007. – С. 233–236.
- 58.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 237 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
- 59.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 "Оренда". Затверджено Наказом Міністерства фінансів України №181 від 28.07.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text>
- 60.Решміділова С.Л., Мул. Н.А., Зелена М.І. Організація праці

- підприємстві: основні завдання та напрямки удосконалення // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009 р. - №4 - с.66-69.
61. Савченко А. М., Олянецька М. С. Особливості аналізу необоротних активів на прикладі підприємства ПРАТ «Харківська бісквітна фабрика». Ефективна економіка. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7457>
 62. Савченко В.Я. Аудит : Навч. Посібник / Савченко В.Я.- К.-КНЕУ, 2002-322с.
 63. Сахарцева І.І. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / І.І.Сахарцева, Г.А.Семнов, Г.М. Бесконте. За ред.. І.І. Сахарцевої - Київ: «Кондор». - 2009р. - 556с.
 64. Слюсаренко А.В. Оптимізація використання та управління основними засобами на підприємстві / А.В. Слюсаренко, Ключко О.В. // IV Международная научно-практическая конференция “Проблемы формирования новой экономики XXI века” (22-23 декабря 2011г.) [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.confcontact.com/20111222/9_slyusarenko.php
 65. Скирпан О.П. Фінансовий облік: Навчальний посібник./ Скирпан О.П., Палюх. М.С. - Тернопіль: ТНЕУ. - 2008 р.- 407с.
 66. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навчальний посібник./ Сопко В.В. - Київ: КНЕУ. - 2006 р. - 526с.
 67. Кафка С.М., Река О.О. Особливості обліку операцій з основними засобами за МСБО 16 та П(С)БО 7: порівняльний аспект. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/5939/1/223.pdf>.
 68. Клюха Н.В. Особливості бухгалтерського обліку основних засобів: вітчизняна та міжнародна практика. Студентський вісник НУВГП. Рівне, 2015. № 2(4). С. 145–149.
 69. Кучеренко Т.Є. МСБО 16 «Основні засоби» відповідно до національних стандартів і податкового законодавства. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2016. № 88. С. 33–39.

- 70.Вагонова О. Г., Госалов Ю. С. Інноваційні аспекти класифікації основних засобів у динамічних секторах економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 1. С. 29-36. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.1.29.
- 71.Васільєва Л. М., Бугай Т. О. Узагальнення наукових підходів до сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. БізнесІнформ. 2023. № 9. С. 186-191 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-186-191> URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-9_0-pages-186_191.pdf.Сухарєва Л.О.
- 72.Васюренко Л. В., Балаганський О. І. Основні засоби та основний капітал в управлінському аспекті підприємства. Інтелект ХХІ. 2023. № 4 'С. 26-30 DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.5> URL : http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2023/2023_4/7.pdf
- 73.Стратегічний аналіз / Головка Т.В., Сагова С.В., Кужельний М.В. – К., КНЕУ, 2002. – 197с.
- 74.Стельмашук А.М. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / Стельмашук А.М., Смоленюк П.С.- Київ: Центр учбової літератури. - 2007 р.- 528с.
- 75.Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - 3-тє вид., доп. і перероб./ Ткаченко Н.М. - Київ: Алерта. - 2008 р.- 926с.
- 76.Управління осноими засобами на базі IBM MAXIMO [Електронний ресурс]. – Режим доступу // [http // www.arbyte](http://www.arbyte).
- 77.Фінансовий облік: Навчальний посібник / За ред. В.К.Орлової, М.С.Орлів, С.В.Хоми. - 2-ге вид., доп. і перероб. - Київ: Центр учбової літератури. - 2010 р. - 510с.
- 78.Фінансовий облік 2 // І.А.Волкова; Міністерство освіти і науки України,Волинський інститут економіки та менеджменту. - Київ: Центр учбової літератури. - 2009. - 224с.
- 79.Хорунжак Н.М. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації /Н.М. Хорунжак, В.В. Рогожкіна // Глобальні та національні

- проблеми економіки. Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – 2024. – Випуск 19. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/19-2024/107.pdf>
80. Цивільний кодекс України . № 435-IV від 16.01.2003. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>
81. Чебанова Н.В. Фінансовий облік: Підручник / Чебанова Н.В., Єфіменко І.І. . - Київ: Академія. - 2007р. - 702с.
82. Череп А.В. Економічний аналіз: Навчальний посібник./ Череп А.В. - Запоріжжя: Запоріжський національний технологічний університет. - Київ: «Кондор». - 2005 р. - 152с.
83. Чацкіс Ю.Д. та ін. Бухгалтерський облік / Чацкіс Ю.Д.. – Донецьк: Сталкер, 1997. – 352с.
84. Чумаченко М. Управлінський облік потребує підтримки / Чумаченко М. // Бухгалтерський облік та аудит. – 2003. - № 5. – с. 3-7
85. Черненко, С. К. Природа основних фондів [Текст] : монографія / С. К. Черненко. – Рівне, 2006. – 84 с.
86. Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах промисловості і торгівлі. Підручник / Чернелевський Л.М.. - Київ. - 2003 р. - 312с.
87. Черниш С.С. Економічний аналіз. Навчальний посібник / Черниш С.С.- Київ: Центр учбової літератури. - 2010 р.- 312с.
88. Швець В.Г. теорія бухгалтерського обліку: підручник друге видання: перероблене і доповнене./ Швець В.Г. - К: Знання – 2006 - 525с.
89. Шаровська Т. С., Мальченко Г.В. Сучасна проблематика обліку основних засобів. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. № 3 (20). С. 543-549. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/83.pdf.
90. Шоляк О.Ю. Методика проведення економічного аналізу виплат працівникам // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009 р. - №6. - с.157-164

- 91.Шубіна С. В., Малахов В. А., Літвінцева Н. С. Комплексний аналіз основних засобів промислового підприємства. Вісник університету банківської справи. 2017. № 3 (30). С. 95-101.
- 92.Шмиголь Н. М., Колісник Т. А., Буднікова І. С. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. Приазовський економічний вісник. 2018. Вип 5(10). С. 229-234. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/41.pdf
- 93.Яковишина Н. А., Яковенко К. А. Теоретичні основи обліку основних засобів. Молодий вчений. 2018. № 5 (57). С. 779-782. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5/180.pdf>.
- 94.Шарманська В.М., Вітюк В.В. Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання. Молодий вчений. 2018. №1 (53). С. 550-552. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/129.pdf>
- 95.Даценко Г.В. Методика аудиту операцій з основними засобами підприємств. / Г. В. Даценко, Н. В. Шмунь. / [Електронний ресурс] / Наукове товариство Івана Кушніра. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/>
- 96.Бразілій М. Н. Організація і методика аудиту основних засобів та шляхи його вдосконалення. Економіка та держава. 2014. № 24. С. 104-109
97. Цебень Р. Л. Особливості застосування інформаційних технологій у внутрішньому аудиті / Р. Л. Цебень // Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту. – 2011. – № 1. – С. 154-162.- режим доступу: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/3331>
- 98.Янчев А.В. Економічна сутність відтворення основних засобів / А.В. Янчев // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі : зб. наук. пр. Харк. держ. акад. технології та організації харчування. – Х. : ХДАТОХ, 2002. – Ч. 2. – С. 87-90.

99. Луцька Н., Цюцяк І., Цюцяк А. Сутність основних засобів та аналіз ефективності їх використання в умовах цифрової трансформації. Галицький економічний вісник. 2024. № 6 (91). С. 71-80
https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu URL : https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/48258/2/GEJ_2024v91n6_Lutska_N-The_essence_of_fixed_assets_71-80.pdf
100. Мулик Т. О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 46. С. 113-122. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct46-19>. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/46_2020_ukr/21.pdf
101. Орошан Т. А., Кухта К. О. Дослідження ефективності використання основних фондів. Агросвіт. 2019. № 4. С. 51-55. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/4_2019/8.pdf
102. Петренко А. Я., Попова В. Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Мукачівський державний університет. 2018. № 18. С. 994-1001. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf.
103. Проскуріна Н. М., Марко Н. Ю. Економічна сутність основних засобів. дослідження науковців та нормативно-правові акти. Наукові записки Міжнародного. гуманітарного університету. 2022. Вип. 37. С. 38-43 DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2022/37/07> URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v37/8.pdf>
104. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
105. Щирська О. В. Облік і внутрішній контроль амортизації основних засобів: теорія і методологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами діяльності)» [Електронний ресурс] / Щирська Ольга Василівна ; Національна академія статистики, обліку та аудиту. – Київ, 2013. – 20 с. – Режим доступу : <http://mydisser.com/ua/catalog/view/14010.html>.

106. Кудлаєва Н.В. Проблеми обліку основних засобів [Електронний ресурс] / Н.В. Кудлаєва, В.С. Кравчук. – Режим доступу : <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2022/v2/23.pdf>
107. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>
108. Бабіч В. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліковий і податковий аспекти / В. Бабіч // Бухгалтерський облік і аудит. - 2012. - № 8. - С. 10-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2012_8_3
109. Леонова Л. О. Бухгалтерський облік основних засобів та їх відтворення (на матеріалах вугільних шахт Донбасу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» [Електронний ресурс] / Леонова Лілія Олександрівна; Харківський державний університет харчування та торгівлі. – Харків, 2004. – 20 с. – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id
110. Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 2 Zapasy; MSR nr 16 Rzeczowe aktywa trwałe, MSR nr 20 Dotacje rządowe oraz ujawnianie informacji na temat pomocy rządowej oraz MSR nr 36 Utrata wartości aktywów. W: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2011.
111. Wszelaki A.: Wartość godziwa w wycenie aktywów biologicznych. W: Zasoby i procesy w rachunkowości jednostek gospodarczych. Red. T. Kiziukiewicz. Difin, Warszawa 2009.
112. Założenia koncepcyjne sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych. W: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2011.